

ТЫМ, ХТО СТВАРАЕ І ПРЫМНАЖАЕ

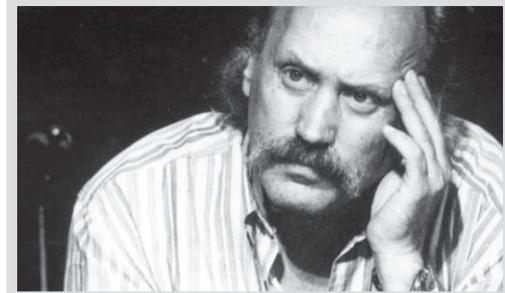
Ужо традыцыйна пасля Новага года ў Мінску ва ўрачыстай абстаноўцы ўручаюць прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. У гэтым годзе знакавая традыцыя таксама нас не абміне. Прэмію Прэзідэнта Рэспублікі

Беларусь “За духоўнае адраджэнне”, а таксама Спецыяльную прэмію атрымаюць усе тыя, хто сваёй працай, прыкладам, учынкамі садзейнічаў захаванню і прымнажэнню нацыянальнага культурнага здабытку, умацоўваў духоўныя каштоўнасці, ратаваў жыцці, ствараў праекты, якія атрымалі грамадскае прызнанне...

Чытайце пра лаўрэатаў прэміі на ст. 2 — 6

Залаты фонд

ПЕРАБІРАЮЧЫ ЧОРНА-БЕЛЫЯ КЛАВІШЫ...

Да 80-гадовага юбілею Уладзіміра Мулявіна, які выпадае на 12 студзеня, чытайце пранікнёныя ўспаміны пра славутага беларускага Песняра.

ст. 8 — 9

Раскадроўка

ДАЙСЦІ ДА СЁМАГА НЕБА...

Завершана праца над першым беларускім поўнаметражным анімацыйным мюзіклам “Зоркі сёмага неба”. Журналіст “К” распавядае чытачам пра асаблівасці з’яўлення прыгожага фільма.

ст. 7

Гістарыёграф

ДАСТАЕЎСКІЯ: КАРАНІ РОДУ

Пра сусветнавядомага генія, радавяд якога бясспрэчна звязаны з Беларуссю, вядома шмат, але апошнія даследаванні дазваляюць дадаць цікавыя факты...

ст. 14

Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аб прысуджанні прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

29 снежня 2020 г. № 498 г.Мінск

1. За актыўную дзейнасць у гуманітарнай галіне, што садзейнічае захаванню і памнажэнню нацыянальнага культурнага здабытку, выхаванню ў моладзі любові да Айчыны, умацаванню духоўных каштоўнасцяў і ідэй міласэрнасці, прысудзіць прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне” 2020 года:

аўтарскаму калектыву ў складзе Андрушчанка Алены Аляксандраўны, члена грамадскага аб’яднання “Беларускі саюз мастакоў”, Нецветаевай Марыі Валянцінаўны, намесніка начальніка галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва — начальніка ўпраўлення прафесійнага мастацтва Міністэрства культуры, старшыні Сінадальнага аддзела па царкоўным мастацтве, архітэктуры і рэстаўрацыі Беларускай Праваслаўнай Царквы,

Ермаловіча Алега Леанідавіча, дырэктара таварыства з дадатковай адказнасцю “ЗАЛАТЫ ПЛАТАН”, — за ўзнаўленне Тураўскага крыжа XII — XIII стагоддзяў;

аўтарскаму калектыву ў складзе Первіцкага Сяргея Віктаравіча, галоўнага архітэктара праектаў адкрытага акцыянернага таварыства па комплексным праектаванні аб’ектаў жыллёва-грамадзянскага прызначэння “Інстытут Гомельграмадзянпраект”, Бельцокова Віктара Уладзіміравіча, галоўнага архітэктара праектаў адкрытага акцыянернага таварыства па комплексным праектаванні аб’ектаў жыллёва-грамадзянскага прызначэння “Інстытут Гомельграмадзянпраект”, Катлярова Ізяслава Рыгоравіча, члена грамадскага аб’яднання “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, — за стварэнне мемарыяльнага комплексу на месцы спаленай в. Ала ў Светлагорскім раёне Гомельскай вобласці;

Барытоль Таццяне Міхайлаўне і Барытолю Андрэю Іванавічу, бацькам-выхавальнікам дзіцячага дома сямейнага тыпу ўпраўлення па

адукацыі Салігорскага раённага выканаўчага камітэта, — за значны ўклад у выхаванне дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў;

калектыву ўстановы аховы здароўя “Гарадская дзіцячая інфекцыйная клінічная бальніца”, г. Мінск, — за ўмацаванне ідэй гуманізму ў сучасным беларускім грамадстве, самаахвярную працу па аказанні медыцынскай дапамогі насельніцтву ў перыяд эпідэміі COVID-19;

протаіерэю Алегу Аляксандравічу Абрамовічу, святару Свята-Траецкай царквы аг. Салтанаўшчына Нясвіжскага благачыння Слуцкай епархіі Беларускай Праваслаўнай Царквы, — за вялікі асабісты ўклад ва ўмацаванне духоўных каштоўнасцяў сярод дзяцей і моладзі, арганізацыю дабрачыннай дзейнасці брацтва ў гонар Праабражэння Гасподня.

2. Міністэрству культуры ажыццявіць выплату прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне” 2020 года са сродкаў фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

3. Вызваліць сумы прэміі, атрыманых у адпаведнасці з дадзеным Указам, ад абкладання падаходным падаткам з фізічных асоб.

4. Дадзены Указ уступае ў сілу з дня яго падпісання.

**Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
А.ЛУКАШЭНКА**

Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аб прысуджанні спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

29 снежня 2020 г. № 499 г.Мінск

1. За выдатныя дасягненні ў галіне музычнага мастацтва, музейнай і бібліятэчнай справы, журналістыкі, тэлебачання, народнай і аматарскай мастацкай творчасці, навучання і выхавання творчай моладзі, якія атрымалі грамадскае прызнанне, прысудзіць спецыяльную прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва 2020 года:

Анісімаву Аляксандру Міхайлавічу, галоўнаму дырыжору Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь установы “Беларуская дзяржаўная ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармонія”, народнаму артысту Беларусі, — за значны асабісты ўклад ва ўмацаванне міру і згоды ў грамадстве праз музыку, за рэалізацыю буйных рэспубліканскіх і міжнародных творчых праектаў;

аўтарскаму калектыву ў складзе Касцюк Юліі Аляксандраўны, галоўнага бібліятэкара аддзела маркетынгу і бібліятэказнаўчай работы ўстановы культуры “Магілёўская абласная бібліятэка імя У.І.Леніна”, Малініна Івана Уладзіміравіча, вядучага бібліятэкара аддзела маркетынгу і бібліятэказнаўчай работы ўстановы культуры “Магілёўская абласная бібліятэка імя У.І.Леніна”, — за значныя дасягненні ў справе выхавання любові да роднага краю, стварэнне інфармацыйных рэсурсаў, прысвечаных тэме малой радзімы;

Інфармацыя з Нацыянальнага прававога Інтэрнэт-партала Рэспублікі Беларусь pravo.by

аўтарскаму калектыву ў складзе Лакізы Вадзіма Леанідавіча, дырэктара дзяржаўнай навуковай установы “Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі”, кандыдата гістарычных навук, Кнігі Руслана Сяргеявіча, навуковага супрацоўніка дзяржаўнай прыродаахоўнай установы “Нацыянальны парк “Белавежская пушча”, магістра гістарычных навук, Нічыпорчык Вольгі Іванаўны, галоўнага архітэктара праектаў філіяла “Брэстрэстаўрацыяпраект” адкрытага акцыянернага таварыства “Белрэстаўрацыя”, — за самаадданую працу па захаванні гістарычнай памяці беларускага народа, стварэнне археалагічнага музея пад адкрытым небам у Белавежскай пушчы;

аўтарскаму калектыву ў складзе Мусіенкі Сяргея Рыгоравіча, кіраўніка аналітычнага цэнтра “ЕсооМ” таварыства з абмежаванай адказнасцю “МЕДЫЯФАКТ-ЭКО”, Осіпава Максіма Уладзіміравіча, аглядальніка рэдакцыі аддзела палітычнай інфармацыі ўстановы Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “Выдавецкі дом “Беларусь сёння”, Шніпа Максіма Віктаравіча, начальніка аддзела падрыхтоўкі ілюстрацый упраўлення аб’яднанага сакратарыята ўстановы Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “Выдавецкі дом “Беларусь сёння”, — за вялікі ўклад у фарміраванне патрыятычнай самасвядомасці грамадзян, стварэнне праекта “Гордасць ЗА Беларусь”;

калектыву дзяржаўнай установы адукацыі “Інстытут пагранічнай службы Рэспублікі Беларусь” — за значны ўклад у фарміраванне духоўных асноў падрастаючага пакалення, рэалізацыю маладзёжнага патрыятычнага праекта “Тым, хто мужнасцю сваёй у неўміручасць крочыў”;

калектыву дзяржаўнай установы “Віцебскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці” — за выдатныя дасягненні ў справе захавання гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, адраджэнне традыцыйнай тэхналогіі вырабу гліняных цацак Аршанскага Падняпроўя і Віцебскага Падзвіння;

калектыву дзяржаўнай установы “Мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць-герой” — за значны ўклад у захаванне гістарычнай праўды аб Вялікай Айчыннай вайне, рэалізацыю праекта Саюзнай дзяржавы па рэканструкцыі будынкаў і збудаванняў Брэсцкай крэпасці;

калектыву ўстановы адукацыі “Нацыянальны цэнтр мастацкай творчасці дзяцей і моладзі” Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь — за адраджэнне і захаванне нацыянальных традыцый, развіццё сучасных напрамкаў мастацкай творчасці, значны ўклад у выхаванне дзяцей і моладзі;

Маркаву Марату Сяргеявічу, старшыні ўпраўлення закрытага акцыянернага таварыства “Другі нацыянальны тэлеканал”, — за стварэнне аўтарскіх тэлеперадач аб людзях, падзеях і дасягненнях суверэннай Беларусі;

Скрамблевічу Мар’яну Антонавічу, майстру народных мастацкіх рамёстваў Адэльскага цэнтра культуры і народнай творчасці — філіяла дзяржаўнай установы культуры “Гродзенскі раённы культурна-інфармацыйны цэнтр”, — за значны асабісты ўклад у адраджэнне традыцый вытворчасці музычных інструментаў.

2. Міністэрству культуры ажыццявіць выплату спецыяльных прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва 2020 года са сродкаў фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

3. Вызваліць сумы прэміі, атрыманых у адпаведнасці з дадзеным Указам, ад абкладання падаходным падаткам з фізічных асоб.

4. Дадзены Указ уступае ў сілу з дня яго падпісання.

**Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
А.ЛУКАШЭНКА**

Здаровыя дзеці — будучыня любога грамадства, яго безумоўная каштоўнасць.

Так здарылася, што мінулы год стаў няпростым выпрабаваннем як для дарослага насельніцтва, так і для маленькіх жыхароў гарадоў і вёсак. У той ці іншай ступені пандэмія закрывала ўсе ўзроставыя катэгорыі грамадзян.

Беларускія дактары дастаткова хутка адаптаваліся да няпростай сітуацыі, працавалі практычна ў рэжыме 24/7, ацэньвалі сімптоматыку малавывучанай хваробы, яе аптымальнае медыкаментознае блакаванне, стваралі новыя падыходы і метады пры яе лячэнні. То-бок рабілі і робяць усё, што ад іх залежыць, каб аказаць годную медыцынскую дапамогу тым, хто ў ёй мае патрэбу. Ужо вядома, што дзеці, як правіла, пераносяць

Праца над ўзнаўленнем напастольнага крыжа Тураўскай епархіі XII — XIII стагоддзяў доўжылася тры гады. Гэта калі весці гаворку пра крыж як пра матэрыяльны аб’ект. Але сутнасна — гісторыя пачалася значна раней, ў 1962 годзе, калі беларускі археолаг Пётр Лысенка згадаў пра гэты крыж і распавёў пра ягоную культурна-гістарычную каштоўнасць у сваіх навуковых доследах.

Адноўлены Тураўскі крыж быў акурат напярэдадні свята Уздзіжання Пачэснага і Жыватворнага Крыжа Гасподняга, і гэта момант, безумоўна, знакавы.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Хоць царква ў нас, як і мае быць у цывілізаванай краіне, заканадаўча аддзяржавы адзелена і з’яўляецца прыватнай справай грамадзян, духоўнасць, у тым ліку і ў рэлігійнай форме, застаецца адным з важнейшых чыннікаў нашай нацыянальнай тоеснасці, на якой у сваю чару грунтуецца дзяржаўны суверэ-

"К" інфармуе

культуру і дома, і за межамі краіны

У аўторак 5 студзеня адбылася першая ў новым годзе апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з начальнікамі ўпраўлення і аддзелаў міністэрства.

Антон РУДАК

Прэзентаваць айчынную культуру і дома, і за межамі краіны

У супрацоўніцтве з Міністэрствам адукацыі і Міністэрствам абароны плануецца рэалізацыя сумеснай праграмы па патрыятычным выхаванні моладзі. У сфарміраваны план на 2021 і наступныя гады ўключаныя ўжо больш за сотню мерапрыемстваў. У яго выкананні будуць таксама задзейнічаныя Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі і ветэранскія арганізацыі.

У рамках захадаў па рэалізацыі згаданай праграмы плануецца стварэнне Рэспубліканскага цэнтра патрыятычнага выхавання на базе мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой”, набыццё музейных прадметаў ваенна-патрыятычнай тэматыкі, правядзенне навуковых канферэнцый, семінараў і круглых сталоў, а таксама музейна-педагагічных заняткаў на тэму патрыятычнага выхавання.

КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрый КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШЭНЬКА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАГІН; **аглядальнікі рэдакцыі:** Зміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕЎСКІ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД.
Сайт: www.kimpress.by, E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавечкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэзюмуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2021. Наклад 3078. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Падпісана ў друку 06.01.2021 у 18.30. Замова 12.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавечтва “Беларускі Дом друку”.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Дзякуй, урачы!

каранавірусную інфекцыю менш цяжка, чым даросля, аднак сустракаюцца і сярод іх “няпростыя пацыенты”, якіх у медыцынскім асяроддзі называюць “цяжкімі” хворымі.

І ў былыя часы, нягледзячы на тое, што Мінская дзіцячая інфекцыйная бальніца мае статус гарадской, у яе прыёмны пакой пры неабходнасці прывозілі найбольш складаных хворых практычна з усёй рэспублікі. Зразумела, год

працы лекараў ва ўмовах з каранавіруснай інфекцыяй дадаў ведаў, вопыту, болю і перамог.

За ўмацаванне ідэй гуманізму ў сучасным беларускім грамадстве, самаахвярную працу па аказанні медыцынскай дапамогі насе-

льніцтву ў перыяд эпідэміі COVID-19 калектыў установы здароўя “Гарадская дзіцячая інфекцыйная бальніца” Мінска быў узнагароджаны прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне”.

Калектыў “К” шчыра дзякуе ўсім медыкам Рэспублікі Беларусь за штодзённую цяжкую самаахвярную працу і жадае ім, іх сем’ям, родным і блізкім моцнага здароўя, дабрабыту і поспехаў.

Узноўленая СВЯТЫНЯ

складаюць як непасрэдня выканаўцы, так і арганізатары працы. Тут спалучаецца творчасць мастака, дзейнасць адміністратара і аналітыка-навукоўца.

Прэміяй узнагароджаны: кіраўнік праекта, намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва — начальнік ўпраўлення прафесійнага мастацтва Міністэрства культуры, старшыня Сінадальнага аддзела па царкоўным мастацтве, архітэктары і рэстаўрацыі Беларускай Праваслаўнай царквы Марыя Нецвятаева; мастак, аўтар эскіза Тураўскага крыжа Алена Андрушчанка; ювелір, які выканаў працу паводле канонаў мастацтва Сярэднявечча, дырэктар таварыства з дадатковай адказнасцю “Залаты платан” Алег Ермаловіч;

Крыж узноўлены ў двух экзэмплярах. Адзін прызначаны для Тураўскай епархіі, другі будзе захоўвацца ў Нацыянальнай акадэміі навук.

нітэт. Мы бачым, якім святам становяцца для гарадоў і мястэчак вяртанне храмаў вернікам ці пабудова новых цэркваў і касцёлаў. Падзейі нацыянальнага маштабу стала ўзнаўленне крыжа Святой Еўфрасінні Полацкай. У гэтым кантэксце варта разглядаць і вяртанне Тураўскага крыжа, які структурна мае шмат агульнага з крыжам Святой Еўфрасінні, у культурнае, грамадскае і царкоўнае жыццё.

Невыпадкова і высокая ўзнагарода — прэмія “За духоўнае адраджэнне” — аўтарскаму калектыву, намаганнямі якога ўзнаўленне крыжа стала рэчаіснасцю. Гэты калектыў

Косаўскі палацава-паркавы комплекс.

Міністр падкрэсліў, што пры арганізацыі заплаваных мерапрыемстваў і праектаў варта пазбягаць фармальнасці, неабходна зрабіць гэтыя захады сапраўды цікавымі, яскравымі і прыцягаль-

нымі, каб яны маглі зацікавіць маладзё.

Адзначана, што ў справе патрыятычнага выхавання варта актывізаваць работу ў накірунку стварэння папулярных мастацкіх і дакументальных фільмаў і тэлесерыялаў, прысвечаных сучаснасці, гісторыі і культуры Беларусі, а таксама па закупцы твораў музычнага і выяўленчага мастацтва беларускіх аўтараў на патрыятычную тэматыку.

Летась каля чвэрці закупаемых твораў выяўленчага мастацтва склалі творы маладых аўтараў, у прыватнасці — пераможцаў Тры-

енале маладых мастакоў і Нацыянальнай прэміі ў галіне выяўленчага мастацтва. Большую ўвагу варта надаць закупцы твораў мастацтва мясцовых аўтараў на рэгіянальным узроўні, у адпаведнасці з адзінай дзяржаўнай закупачнай палітыкай.

Статус культурнай сталіцы Беларусі ў 2021 годзе атрымаў горад Барысаў. Культурная сталіца традыцыйна мае зрабіцца і месцам правядзення дарослага ды дзіцячага нацыянальных адборачных тураў на фестываль “Славянскі базар” у Віцебску, праграма якога ўжо распрацоўваецца. Таксама ў

Барысаве ў рамках гэтых святкаванняў маюць адбыцца паказы рэспубліканскіх тэатраў.

Былі закранутыя і пытанні будаўнічага комплексу. Сёлета плануецца ўвядзенне ў эксплуатацыю Косаўскага палацава-паркавага ансамбля і новага корпуса Нацыянальнага мастацкага музея, таксама ў сталіцы мусяць быць актывізаваныя будаўнічыя работы ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага і праектныя работы па ўзвядзенні новага корпуса Мінскага гарадскога мастацкага каледжа імя А.К. Глебава.

Акрамя гэтага, падчас нарады была звернутая ўвага на неабходнасць стварэння адзінага інтэрнэт-партала, які ахопліваў бы ўсю сферу культуры і прадстаўляў найважнейшыя культурныя рэсурсы краіны. Неўзабаве новы выгляд, структуру і напайненне мусяць атрымаць і афіцыйны сайт Міністэрства культуры. Як было адзначана, папулярнасць беларускай культуры ў свеце мае таксама адбывацца пры супрацоўніцтве з грамадскімі аб’яднаннямі беларускай дыяспары, якая можа шырока прадстаўляць айчынным дасягненні ў далёкім і бліжнім замежжы.

На Гомельшчыне ў Светлагорскім раёне была вёска Ала. 14 студзеня 1944 года яе не стала. Вёску знішчылі акупанты. Знішчылі і жытло, і людзей — 1758 чалавек, і сярод іх 950 дзяцей. То-бок значна болей, чым у вядомай на ўвесь свет Хатыні. У паселішчы, якое месцілася ў лясным гушчары, народу аказалася болей, нібы ў якім-небудзь мястэчку пры шырокай дарозе. Тлумачыцца гэта тым, што ў вёсцы ў чаканні вызваліцеляў — вайна ўжо павярнула на Захад, — знайшлі прытулак бежанцы з наваколля, якіх вайна пазбавіла жытла. Такой жудаснай карнай акцыяй акупанты адпомсцілі за гібель двух немцаў непадалёк ад вёскі Ала.

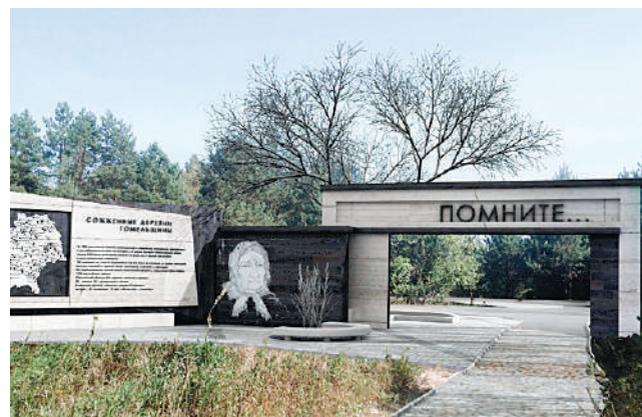
Сястра Хатыні

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Пасля вайны Ала не адраділася. Пра тое, што калісьці тут жылі людзі нагадваў толькі сціплы памятник знак, што распавядаў пра іх пакутніцкую смерць. Сёлета на месцы спаленай вёскі з’явіўся мемарыяльны комплекс. Зместам, формай і канцэптуальным вырашэннем ён нагадвае нашу нацыянальную святыню Хатынь. Стваральнікі мемарыяла свядома пайшлі менавіта такім шляхам, каб праз пад-

абенства мастацкіх форм нагадаць пра падабенства лёсу дзвюх вёсак, лучнасць трагічнай гісторыі Алы з нацыянальнай трагедыяй Беларусі.

Там, дзе калісьці былі дамы, паўсталі сімвалічныя парталы і каліткі. Гэтымі канструкцыямі нібыта ліній у паветры намалювана неіснуючая вёска. У Хірасіме пасля атамнай бамбардзіроўкі на руінах будынкаў засталіся цені спалянёных людзей, пасля захаваліся цені спаленых людзей, а тут, можна сказаць, паўста-

лі прывіды спаленых дамоў. Для помнікаў такога роду званы ўжо ўспрымаюцца як абавязковы элемент. Ёсць званніца і ў Але.

Узводзіўся мемарыял метадам народнай будоўлі, бо так ці інакш да высокароднай справы далучыліся многія людзі — хто працай, хто рублём. А тыя, чый удзел паводле грамадскай думкі стаўся найбольш адметным і важкім, былі вылучаныя на высокую ўзнагароду — прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне”. І цяпер гэту ўзнагароду атрымаюць. Гэта галоўныя архітэктары праектаў адкрытага акцыянернага таварыства “Інстытут

Гомельграмадзянпраект” Сяргей Пярвіцкі і Віктар Бельцокоў, а таксама пісьменнік, ганаровы грамадзянін Светлагорска (і, дарэчы, наш сталы аўтар) Ізяслаў Катляроў. Менавіта Ізяслаў Рыгоравіч узначаліў грамадскую ініцыятыву па годным ушанаванні памяці ахвяр акупацыйнага рэжыму і першым зрабіў грашовы ўнёсак на дабрачынны рахунак дзеля гэтай справы.

Дарэчы, “К” праз свае старонкі пастаянна падтрымлівала гэты праект.

Цяпер у нашай свядомасці і ў нашым гістарычным прасцягу званы Хатыні рэхам адчуваюцца ў спаленай вёсцы Ала.

Калі чужыя дзеці — родныя

Чужых дзяцей не бывае, сцвярджае народная мудрасць. Менавіта гэтыя словы заўсёды дапамагаюць у працы сям’і Барытоль з Салігорскага раёна. Таццяна Міхайлаўна і Андрэй Іванавіч, бацькі-выхавальнікі дзіцячага дома сямейнага тыпу, атрымалі сёлета прэмію “За духоўнае адраджэнне” за выхаванне дзяцей-сіратаў і дзетак, якія засталіся без апекі бацькоў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Адзначу, што яшчэ ў 2019 годзе сям’я Барытоль была абвешчана пераможцам Мінскага абласнога фестывалю-форуму замяшчальных сем’яў “Сэрца аддаю дзецям”. А цяпер яны атрымалі і яшчэ адну значную ўзнагароду, сёння ўжо — рэспубліканскага ўзроўню.

Увогуле Андрэй і Таццяна больш за 15 гадоў дораць любоў, пяшчоту, увагу і клопат дзецям, якія па розных прычынах засталіся без апекі бацькоў.

— Бацькамі-выхавальнікамі мы сталі амаль выпадкова, — кажа Таццяна Барытоль. — Мы з мужам не думалі браць дзяцей, гадавалі роднага сына. Але аднойчы знаёмыя папрасілі адвезці іх у інтэрнат у Дзяржынск — яны былі прыёмнымі бацькамі і хацелі забраць адтуль дзіця.

Там, у інтэрнаце, Таццяна і Андрэй пазнамі-

ліся з Валерам. Хлопчыку было 7 гадоў, ён быў вельмі падобны да 5-гадовага сына Барытоляў. Таму яны вырашылі ўзяць Валеру да сябе на летнія канікулы, а потым так прывыклі да яго, што пакінулі назаўсёды. Ды і дзеці — прыёмны і родны — вельмі паміж сабой пасябравалі, разлучаць іх не хацелася. Так Валера стаў першым, хто трапіў ў сям’ю Барытоляў.

Але гэта не ўсё. Крыху пазней прыёмныя бацькі даведаліся, што у Валеры ёсць яшчэ родныя

брат з сястрой — Васю і Каці тады было па 11 і 10 гадоў, абодва жылі ў розных інтэрнатах. Каб дзеці не згубіліся, Андрэй і Таццяна вырашылі сабраць іх разам.

Вось так і атрымаўся пачатак той пачэснай справы, якая сёлета была адзначана дзяржаўнай узнагародай. Спярша Барытолі былі прыёмнай сям’ёй, а ў 2007 годзе Андрэй і Таццяне прапанавалі стаць бацькамі-выхавальнікамі дзіцячага дома сямейнага тыпу. Яны падумалі і пагадзіліся.

— Наша праца заключаецца ў тым, каб аднавіць сям’ю, вярнуць у сям’ю дзяцей, — кажа Таццяна Барытоль. — Таму часта даводзіцца працаваць не толькі з дзецьмі, але і з іх бацькамі.

Падчас сваёй працы сям’я Барытоль ужо выпусціла ў вялікі свет больш за дзясятка выхаванцаў. І, дадам, у некаторых з іх ужо ёсць свае сем’і і свае дзеткі.

Дабратворны прыклад

Прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне” сёлета быў узнагароджаны протаіерэй Алег Абрамовіч, святар Свята-Траецкай царквы аграгарадка Салтанаўшчына Нясвіжскага благачыння Слуцкай епархіі Беларускай Праваслаўнай Царквы. Святар быў адзначаны высокай узнагародай за вялікі асабісты ўклад ва ўмацаванні духоўных каштоўнасцяў сярод дзяцей і моладзі, арганізацыю дабрачыннай дзейнасці.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Па словах протаіерэя Алега Абрамовіча, у маленькі сельскі прыход, у гонар Найсвяцейшай Тройцы, ён прыйшоў у 1997 годзе. Доўгія гады царква была прыпісаная да суседніх храмаў, адкуль прыезджалі бацюшкі для правядзення богаслужэнняў. Людзі не так часта мелі магчымасць кантактаваць са святаром і таму яны звярталіся ў Мінскае епархіяльнае ўпраўленне з просьбай даць ім свайго святара.

У гады ганенняў на Царкву прыход быў зачынены, і калі яго адраділі зноў, то ні адзін са святароў не наважваўся выракачы сябе на шматгадовую працу па рашэнні неадкладных праблем. Людзей на прыходзе жыло не шмат, спонсарскай дапамогі было чаканне ад каго...

На той момант Мінскую епархію ўзначальваў Патрыяршы Экзарх Мітрапаліт Філарэт, які вырашае высвеціць у святары для гэтага прыхода маладога чалавека, але які мае ўжо пэўны жыццёвы досвед.

— Працаваў я, — кажа протаіерэй Алег Абрамовіч, — у мясцовым аддзяленні АСБ “Беларусбанк” старшым інкасатарам, быў ужо жанаты і меў дачку, жыў у Нясвіжы. Да гэтага часу я прайшоў добрую школу жыцця: два гады службы ў выведцы ВДВ, асвоіў некалькі спецыяльнасцяў, працаваў і на пасадзе кіраўніка. Працы не баяўся ніякай, але цяжка было так, што некалькі разоў намагаўся прасіцца пакінуць пасадку наступнага года ў царквы. Сорамна было не справіцца з тым, што даручылі, і я стараўся з апошніх сіл. І Бог, бачачы мае пагугі, явіў на мне сваю ласку.

Перад маладым святаром быў пастаўлены шэраг задач. Галоўнае — арганізаваць царкоўнае жыццё. Тэрмінова трэба было стварыць хор. Па магчымасці, неабходна было вырашыць пытанне рамонтна-рэканструкцыйнага старадаўняга Салтанаўшчынскай царквы, якая знаходзілася ў аварыйным стане, пры гэтым набажэнствы павінны былі весціся рэгулярна. Прыхадская тэрыторыя таксама пакідала жадаць лепшага.

Што ж было зроблена з таго часу руплівасцю святара? Над старадаўнім храмам узнесліся купалы, была праведзена рэканструкцыя і рамонт. Праведзена ў належны выгляд прыхадская тэрыторыя, на якой пабудаваны гарадок з некалькіх хат. Штогод тут праводзяцца злёты і іншыя мерапрыемствы па праграме “Святая Русь”, якая была створана для аздаравлення, выхавання і рэабілітацыі як маладога, так і старэйшага пакалення. Вядзецца праца з інвалідамі і дзецьмі з дзіцячых дамоў і прытулкаў. Удзельнікам гэтай праграмы сталі прадстаўнікі не толькі з усіх куткоў нашай краіны, але і з Расіі, Грэцыі, Германіі, Украіны і Грузіі.

За гэтыя гады, пры правядзенні розных мерапрыемстваў сацыяльнай і духоўна-асветніцкай скіраванасці, на дадзенай тэрыторыі ўтварыліся добрыя калектывы аднадумцаў, намаганнямі якога Свята-Траецкі прыход аграгарадка Салтанаўшчына стаў адным з актыўных прыходаў. Тут было створана першае за ўсю гісторыю Нясвіжчыны Праваслаўнае брацтва ў гонар Праабражэння Гасподняга, кіраўніком і духоўнікам якога з’яўляецца протаіерэй Алег Абрамовіч.

Брацтва аб’ядноўвае валанцёраў, якія вядуць бескарысліваю сацыяльную, дабрачынную, асветніцкую, выхаваўчую, адукацыйную, аздаравленчую і рэабілітацыйную працу сярод моладзі і падрастаючага пакалення. Таксама надаецца неабходная ўвага праблемам інвалідаў, хваяр гвалту і бежанцаў на тэрыторыі Нясвіжскага раёна і за яго межамі. Алег Абрамовіч адзначае той факт, што пры гэтым члены брацтва выкарыстоўваюць свае матэрыяльныя сродкі і асабісты транспарт, чым падаюць дабротворны прыклад навакольным. Некаторыя прадстаўнікі брацтва самі маюць цялесныя хваробы, інваліднасць і з’яўляюцца людзьмі сярэдняга дастатку.

Створаны ім у Нясвіжы цэнтр сацыяльнай дапамогі насельніцтву Праабражэнскага брацтва ў маштабах Нясвіжчыны і суседніх раёнаў аказвае разнастайную дапамогу пэўным слаям насельніцтва, асобам БОМЖ, уцекачам, а таксама тым, хто прыбыў з месцаў пазбаўлення волі.

— Думаю, — дадае протаіерэй Алег Абрамовіч, — дадзена ўзнагарода — знак увагі да працы нашага згуртаванага калектыву.

За значны ўклад у захаванне гістарычнай праўды пра Вялікую Айчынную вайну, а таксама за рэалізацыю праекта Саюзнай дзяржавы па рэканструкцыі будынкаў і збудаванняў Брэсцкай крэпасці, калектыву Мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой” быў сёлета ўдасцеены спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Цытадэль славы

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Падчас рэалізацыі названага праекта ў знакавым для ўсёй Беларусі музеі было зроблена нямала.

— У ходзе рэалізацыі праекта Саюзнай дзяржавы за тры гады створаны тры новыя экспазіцыі: “Летапіс Брэсцкай крэпасці”, “Абарона Усходняга форта”, “Форт № 5 Брэсцкай крэпасці”, — адзначаў падчас свайго выступлення на апошняй галіновай калегіі Міністэрства культуры, што прайшла напрыканцы года ў Міры, дырэктар Мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой” Рыгор Бысюк. — Акрамя таго, новай экспазіцыйнай пляцоўкай сталі руіны 333 стралковага палка.

Як вядома, у гісторыі абароны Брэсцкай крэпасці Усходні форт меў асаблівае значэнне. Пад кіраўніцтвам маёра Пятра Гаўрылава каля 400 афіцэраў і салдат ператварылі гэта месца ў самы працяглы і ўпарты ачаг супраціўлення. Кожнай роце быў адведзены свой участак абароны, паміж імі была ўстаноўлена тэлефонная сувязь... Як развіваліся далей падзеі, гасцям комплексу раскажваюць сёння і экскурсаводы, і шматлікія матэрыялы адпаведнай экспазіцыі.

А трохмерная экспазіцыя “Летапіс Брэсцкай крэпасці”, якая адкрылася не так даўно ў паўднёва-усходняй казарме мемарыяльнага комплексу, распавядае гасцям музея пра ключавыя эпізоды з гісторыі крэпасці, пачынаючы ад яе будаўніцтва ў першай палове XIX стагоддзя да гераічнай абароны ў пачатку Вялікай Айчынай вайны. Трохмерныя кампазіцыі, створаныя з выкарыстаннем сучасных тэхналогій, дапамагаюць наведвальнікам адчуць сябе непасрэднымі ўдзельнікамі знакавых гістарычных падзей.

Такім чынам, мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць — герой” застаецца сёння адной з самых запатрабаваных і сучасных музейных устаноў Беларусі. І на гэтым спыняцца не збіраецца.

Напрыклад, як адзначыў на ўжо згаданай калегіі Рыгор Бысюк, для далейшага развіцця культурна-адукацыйнай дзейнасці цяпер плануецца стварыць музейна-адукацыйны цэнтр у Паўднёвай і Паўднёва-заходняй казарме Цытадэлі. Так што, перакананы, інфармацыйны нагодаў для з’яўлення на старонках “Культуры” навін пра Мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць — герой”, будзе сёлета больш чым дастаткова.

Свістулькі ад Скарыны

Сёлета калектыву Віцебскага абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці за выдатныя дасягненні ў справе захавання гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі ды адраджэнне традыцыйнай тэхналогіі вырабу гліняных цацак Аршанскага Падняпроўя і Віцебскага Падзвіння была таксама прысуджана спецыяльная прэмія Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Як адзначыла “К” дырэктар Віцебскага абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці Кацярына Лабука, праца над згаданай тэхналогіяй вырабу гліняных цацак распачалася яшчэ пяць гадоў таму — у 2015 годзе.

— Не сакрэт, што традыцыйная гліняная народная цацка Аршанскага Падняпроўя і Віцебскага Падзвіння з’яўляецца старажытным відам народнай культуры, — кажа Кацярына Лабука. — Таму мы пастараліся захаваць гэтую старадаўнюю тэхналогію вырабу гліняных цацак для наступных пакаленняў.

Калі хто не ведае, дык старадаўнія свістулькі робяцца трыма метадамі: “на палец”, “на палачку” і спосабам “пельмень”. Носбітамі элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны Віцебшчыны, які займае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці Беларусі ў 2020 годзе, з’яўляюцца на сённяшні дзень, па словах Кацярыны Лабука, 7 майстроў рэгіёна. Мяркую, што назваць іх імёны трэба абавязкова. Так, гэта Алесь Аўчыннікава з г.п. Бешанковічы, Вольга Аляксеева з Дубровенскага раёна, Ірына Варона з г.п. Бабінавічы Лёзненскага раёна, Кацярына Зяленская з Полацка, Уладзімір Квашко з Сянно (на здымку), Алесь Сарбаш з Віцебскага раёна і Таццяна Шынкарова з Оршы.

Як адзначыла Кацярына Лабука, майстры не толькі захавалі тэхналогію вырабу свістулькі, а нават паспрабавалі рэканструяваць архаічныя свістулькі, якія рабілі нашы далёкія продкі.

Так, некаторыя з майстроў на сёння рэканструявалі свістулькі, вядомыя яшчэ з XVI стагоддзя! Гэта значыць такія, у якія, магчыма, у свой час свісцелі і пачатковец-шкаляр Францішак са слаўнага горада Полацка — будучы першадрукар Скарына... Што ж, мабыць, кожны з нас хацеў бы заліцца свістам “а-ля Скарына”, уявіўшы сябе хоць бы на імгненне на месцы старадаўняга беларуса. З дапамогай супрацоўнікаў Віцебскага абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці ды мясцовых народных майстроў сёння гэта можна зрабіць без усялякіх цяжкасцяў і перашкодаў.

Велічная гісторыя малых вёсак

Пра Магілёўскую абласную бібліятэку імя У.І.Леніна “К” пісала ўжо неаднойчы. На гэты раз нагода для згадкі знакавай абласной “кніжніцы” — больш чым пачэсная, бо аўтарскі калектыв установы культуры атрымаў спецыяльную прэмію Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Узнагародай адзначаны галоўны бібліятэкар аддзела маркетынгу і бібліятэчнаўчай работы Юлія Касцюк і вядучы бібліятэкар аддзела маркетынгу і бібліятэчнаўчай работы Магі-

лёўскай абласной бібліятэкі імя У.І.Леніна Іван Малінін. — Калектыву, які складаецца з Юліі Касцюк і Івана Малініна, атрымаў прэмію за стварэнне інфармацыйных рэсурсаў, прысвечаных тэме малой радзімы, — адзначыла “К” дырэктар установы культуры Ілона Сарокіна. — Праца была складанай, доўжылася не адзін год і за-

патрабавала вялікай колькасці намаганняў. Усе гэтыя праекты — іх ажно чатыры! — можна сёння ўбачыць на старонцы Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У.І.Леніна ў інтэрнэце. Гэта віртуальны праект, прысвечаны Дню беларускага пісьменства, што прайшоў летась у Бялынічах, а таксама і віртуальны музей народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова.

Яшчэ адзін праект пад назвай “Жывая памяць пакаленняў” змяшчае ўспаміны пра Вялікую Айчынную вайну жыхароў Магілёўшчыны. А адметны і цікавы праект “Малая радзіма. Вёсачкі з вялікай гісторыяй” знаёміць

наведвальнікаў з матэрыяльнай і духоўнай спадчынай невялікіх сельскіх паселішчаў Магілёўскай вобласці. Напрыклад, завітаўшы на інтэрнэт-старонку згаданага праекта, я з цікавасцю дазнаўся, што ў вёсцы Стары Дзедзін Клімавіцкага раёна Магілёўскай вобласці — паселішчу, да слова, больш за 1000 гадоў! — адшукалі калісьці скарб, датаваны 980 годам. А яшчэ ў гэтай вёсцы можна пабачыць абрад “Закліканне дажджу”, які мясцовыя жыхары ладзяць ужо больш за сто гадоў... Так што лубога крязаўцу — хоць пачаткоўца, хоць сталга аматара гісторыі малой радзімы — на старонцы Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У.І.Леніна ў інтэрнэце чакае шмат цікавых адкрыццяў.

Музыка як праменьчык на жыццёвым шляху

Фота Тацяны МАТУСЕВІЧ

Аляксандр АНІСИМАЎ, мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі, народны артыст нашай краіны:

— Гэта ўзнагарода — адлюстраванне стаўлення нашай дзяржавы і яе Кіраўніка не толькі да маёй дзейнасці на чале творчага калектыву, але і да ўсяго нашага аркестра. А праз яго, яшчэ шырэй, — да ўсёй нацыянальнай музычнай культуры і найперш яе акадэмічнага складніка, да музыкантаў-выканаўцаў і, праз іх, да кампазітарскай творчасці таксама. Вельмі ўражаны я самай фамулёўкай ўзнагароды: “За значны асабісты ўклад ва ўмацаванні міру і згоды ў грамадстве праз музыку”, дзе прыгожа і тонка падкрэслены ідэі міратворчай ролі музыкі, людзей мастацтва і асабліва ўсёй музычнай класічнай спадчыны ў гэтым працэсе.

Калі задумацца, дык у гэтым заключаецца глыбокі сэнс нашай дзейнасці — зрабіць чалавечыя душы лепшымі, больш узнёслымі, чым яны, магчыма, ёсць на цяперашні час. Невыпадкова ж і канцэртныя ўстановы, уключаючы філармонію, і тэатры называюць храмам мастацтва. У гэтым сэнсе мастацтва ў чымсьці змыкаецца з рэлігіяй, бо абодва яны служаць выхаванню духоўнасці. У гэтым заключаецца і мая пазіцыя — бацьчы ў класічнай музыцы тое лепшае, што асвятляе сэнс нашага жыцця, што скіравана на любоў і каханне, на ўзрошчванне новых пакаленняў, якія павінны пайсці далей, чым мы. Музычная класіка — гэта той праменьчык, што вядзе нас па жыцці, асвятляе шлях і пракладае правільны маршрут, заснаваны на вечных каштоўнасцях.

Зробленага за апошнія гады — шмат. Не перашкодзіў нават каранавірус. Бо ў разгар пандэміі, калі не працавалі канцэртна-тэатральныя пляцоўкі і многія дзяржаўныя культуры сыходзілі ў адпачынак, мы зрабілі запіс праграмы для тэлебачання — па заказе Міністэрства культуры. Гэта была акцыя “Майстры культуры — ветэранам”, і я ганаруся, што мы прынялі ў ёй самы актыўны ўдзел: тая трансляцыя паўтаралася на блакітных экранах не менш за чатыры разы, падтрымліваючы ў людзях прагу цудоўнага, даючы ім унутраныя сілы, энергетычны патэнцыял для пераадолення жыццёвых складанасцей.

Шмат часу мы вылучалі папулярныя беларускай музыкі, разам з Беларускім саюзам кампазітараў выпусцілі альбом з двух кампакт-дыскаў, куды запісаны многія лепшыя сімфанічныя творы, што з’яўляюцца нацыянальнай класікай. Вельмі годна мы адзначылі юбілей Бетховена, да якога прыкавана ўвага ва ўсім свеце. Тым самым мы чарговы раз пазіцыянавалі нашу краіну як цэнтр Еўропы.

Значнай часткай дзейнасці нашага аркестра стала міжнароднае супрацоўні-

тва, прыезды і выступленні разам з намі замежных салістаў. Асабліва актывізаваўся гэты кірунак у сувязі з 90-годдзем аркестра.

Вялікі рэзананс мела выкананне 15-й сімфоніі Шастаковіча на адкрыцці мінулага сезона, выкананне “Страсцей па Матфею” святара Іларыёна, Месы Баха. А штогодні навагоднія канцэрты ўвогуле сталі адным з нашых брэндаў.

Больш энергічна мы сталі засвойваць не толькі звыклую для аркестра вялікую філарманічную сцэну, але і Камерную залу імя Рыгора Шырмы. Эпідэміялагічная сітуацыя вымусіла нас выступаць не толькі ўсім калектывам, але і камернымі складамі, дзякуючы чаму больш шырока раскрыўся талент нашых аркестрантаў у якасці салістаў. Больш інтэнсіўным стала і супрацоўніцтва з іншымі беларускімі выканаўцамі — найперш з такім прызнаным майстрам, як народны артыст Беларусі Ігар Алоўнікаў. А з Аляксандрам Музыкантавым мы выконвалі музыку Чайкоўскага, з Ірынай Шумілінай — Моцарта, таксама на радасць публікі.

Дзейнасць філармоніі і нашага аркестра, ліч, паўплывала і на афішу опернага тэатра. У прыватнасці, на пастаноўку там балета “Пер Гюнт”. Спачатку аднайменны праект з’явіўся на філарманічнай сцэне. Акрамя сімфанічнага аркестра, у ім удзелілі тры актёры Нацыянальнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага, хор Лінгвістычнага ўніверсітэта, салістка Ірына Крыкунова. Тое выкананне своеасаблівай музычна-літаратурнай кампазіцыі паводле драмы Ібсена і музыкі Грыга атрымала прызнанне публікі. І я звярнуўся да кіраўніцтва Вялікага тэатра з прапановай ажыццявіць штосьці падобнае там — зразумела, у выглядзе паўнаважнага спектакля, заснаванага на сінтэзе мастацтваў. У выніку рэпертуар упрыгожыўся аднайменным балетам, дзе, можна сказаць, прысутнічаюць і фрагменты оперы. Узгадаю і ўзнаўленне балета Валянціна Елізар’ева “Кармэн-сюіта”, якім я дырыжыраваў. Дадам, што ўсе пералічаныя праекты мелі не толькі творчы, але і эканамічны поспех, што ў наш час таксама вельмі важна.

Наперадзе — шмат новых праектаў. Да юбілею Чайкоўскага планавалі сыграць тая яго творы, што выконваюцца не так часта. Да 8-га сакавіка хочам падрыхтаваць праграму “Дзеці аркестра”, дзе прадставім творчыя дынастыі нашых музыкантаў. У канцы сезона мяркуем правесці цыкл філарманічных летніх выступленняў. Задумваемся і пра начныя канцэрты, што шырока ладзяцца ў еўрапейскіх краінах: не зусім уночы, а прыблізна з 21 да 23 гадзін. І, вядома, чакаем новых твораў беларускіх кампазітараў. Дарэчы, у нашых планах — выканаць 2-ю сімфонію Уладзіміра Дамарацкага, які некалькі гадоў таму заўчасна пакінуў гэты свет. Музыка — вялікае мастацтва!

Надзея ВАСІЛЬЧАНКА, дырэктар Нацыянальнага цэнтра мастацкай творчасці дзяцей і моладзі:

Творчы народ

— Гэта прэмія — найперш высокая ацэнка нашай работы. І яшчэ, што вельмі прыемна, — своеасаблівы падарунак да 85-годдзя ўстановы. Не стамляюся паўтараць, што ў гэтым ёсць не толькі ўласна наша заслуга, але і нашых педагогаў па ўсёй рэспубліцы, іх выхаванцаў, бацькоў, якія клапаціліся пра сваіх дзяцей.

Нам і сапраўды ёсць чым ганарыцца. Калі рыхтавалі дакументы на ўзнагароду, адзін толькі спіс, літаральна пункцірны пералік зробленага “пацягнуў” на пяць старонак ёмістага тэксту. За вызначаны ўмовамі тэрмін у два гады мы арганізавалі і правалі больш як 250 разнастайных мерапрыемстваў, сярод якіх — міжнародныя і рэспубліканскія фестывалі, конкурсы, агляды, выстаўкі, спектаклі, канцэрты і шмат чаго іншага.

Нават цяжка вызначыць найбольш значныя. Бо кожны праект для нас, праца кожнага творчага аб’яднання (а ўсяго іх у нас — 168) — гэта дадатковая цаглінка, важкі ўнёсак у выхаванне новых пакаленняў. Мы ж не замкнёны на жыхарах адной сталіцы, курыруем амаль 9 тысяч выкладчыкаў

Матэрыялы паласы падрыхтавала Надзея БУНЦЭВІЧ

па ўсёй краіне. Аказваем метадычную дапамогу — у тым ліку, праз шматлікіх майстар-класы, семінары, канферэнцыі. Падрыхтавалі і выдалі 65 метадычных зборнікаў для педагогічных работнікаў усіх катэгорый і кірункаў дзейнасці. Яднаем выкладчыкаў і іх выхаванцаў на правядзенне сумесных праектаў — у тым ліку, з абагульненнем багатага замежнага вопыту.

Назаву, да прыкладу, Другі Міжнародны харэаграфічны форум “Тэорыя і практыка развіцця харэаграфічнай творчасці ў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі”. Заўважылі, што найбольшая колькасць дзяцей задзейнічана зараз па гэтым профілі, і пачалі яго актыўна рухаць наперад. Да таго ж, тут важна захоўваць і папулярныя традыцыі беларускага народнага танца, клапаціцца пра якасць такіх заняткаў. Увогуле, вялікую ўвагу надаем далучэнню маладых пакаленняў да вечных каштоўнасцяў традыцыйнай культуры спадчыны Беларусі, імкнемся выявіць і падтрымаць дзіцячыя таленты ў галіне народнай творчасці — менавіта на гэты скіраваны праект “Беларускае народнае мастацтва і дзеці”. У яго рамках праводзім самыя разнастайныя творчыя паказы і спаборніцтвы, што спрыяюць вывучэнню і распаўсюджванню рэгіянальных нацыянальных традыцый.

А побач з даўнінай — сучаснасць. І, адпаведна, выкарыстанне новых магчымасцяў, што дораць нам інтэрнэт і сацыяльныя сеткі. Замест таго, каб іх забараняць, імкнемся скіраваць у неабходны бок — тым больш, што анлайн-фармат у час пандэміі стаў сапраўдным выратаваннем: даў новыя магчымасці, вымусіў засвоіць новыя формы работы на адлегласці. Ёсць у нас уласны YouTube-канал, развіваем грамадскую актыўнасць падлеткаў, падтрымліваем маладых лідараў, валандарскі рух. Распаўсюджваем інтэлектуальныя гульні, праводзім квэсты, дзе патрэбны логіка мыслення, веды, кемлівасць, крэатыўны падыход.

У Беларусі дзейнічае міжнародная платформа “Горад, дружалюбны дзецям і падлеткам”, ахоплена 26 гарадоў. Разам з прадстаўніцтвам Дзіцячага фонду ААН (ЮНІСЕФ) наш Цэнтр каардынуе гэтую дзейнасць: рэалізуем ініцыятывы, забяспечваем ўзаемадзеянне.

І патроху пачынаем рыхтавацца да юбілею. Дата нашага стварэння — 29 верасня 1936 года. Але святкаванні мы прызначылі на канец кастрычніка. Будучы зладжаны Міжнародная канферэнцыя, Міжнародны фестываль-конкурс “Творчасць без межаў”. Узнагарода дае новыя сілы, жаданне рабіць яшчэ больш.

Фота прадстаўлены Нацыянальным цэнтрам мастацкай творчасці дзяцей і моладзі

Дайсці да сёмага неба

Мінулы год для кіно быў неспрыяльны, нацыянальная кінастудыя “Беларусьфільм” даўно змагаецца з крызісам, але — жыццё ідзе, і вялікія праекты, значныя ў маштабе ўсёй Беларусі, усё ж з’яўляюцца. Завершана праца над першым беларускім поўнаметражным анімацыйным мюзіклам “Зоркі сёмага неба”, прэм’ера якога павінна была адбыцца якраз на гэты Новы год. Праўда, цяпер з’яўлення фільма ў кінатэатрах дзевяціццаці гадоў да гэтага часу, калі палепшыцца пандэмічная сітуацыя.

Надзея КУДРЭЙКА

Амаль пяць гадоў ішла праца над праектам, які сапраўды можна назваць унікальным для нашага кіно — ніколі ў Беларусі не было поўнаметражнага анімацыйнага мюзікла. Ды і проста поўнаметражная анімацыя ў нас рэдкасць: можна згадаць хіба што “Дэкамерон” 1993 года рэжысёра Алега Белавусава, зняты на ягонай жа студыі “АВС”, — зборнік гісторый, ці “Прыгоды Несцеркі” 2013 года рэжысёра Ігара Воўчака — зборнік народных казак. А ў аснове “Зорак сёмага неба” адзін цэльны сюжэт, які развіваецца ад пачатку да фіналу, і ў гэтым сэнсе новую стужку можна лічыць таксама першай.

Назву “Зоркі сёмага неба” ўжо чулі аматары тэатра — 11 гадоў таму на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя М. Горкага адбылася прэм’ера такога музычнага спектакля, які паводле сваёй жа п’есы як рэжысёр паставіў Генадзь Давыдзька. Музыку стварыў знакаміты кампазітар Уладзімір Кур’ян. Яшчэ праз шэсць гадоў з’явілася і кніга з яскравымі ілюстрацыямі Веняміна Маршак (ён быў мастаком-пастаноўшчыкам спектакля). Да таго і на сцэне філармоніі гучала гэтая гісторыя, а яшчэ на пачатку 2000-х існаваў сцэнарый для ігравога кіно, які так і не быў запушчаны ў вытворчасць. А вось у 2016 годзе, калі “Беларусьфільм” узначалываў Ігар Поршнеў, добра знаёмы з аўтарам кнігі і п’есы Генадзь Давыдзькам, пачалася праца над анімацыйнай стужкай. Як і спектакль, мультфільм таксама на рускай мове.

— Я тады якраз думала вярнуцца ў вытворчасць пасля перапынку, — расказвае рэжысёр фільма “Зоркі сёмага неба” Алена Турава. — На той час у мяне яшчэ быў курс рэжысёраў у Акадэ-

міі мастацтваў, а да таго я зняла тры ігравыя стужкі, і хацела запускаяцца з анімацыйным праектам “Акадэмія “Мультысон”. Але мне прапанавалі “Зоркі сёмага неба”, бо ўсе астатнія рэжысёры былі ці занятыя, ці яшчэ што, а наш дырэктар Ігар Поршнеў меў гарачае жаданне зрабіць такі фільм. У сумесным абмеркаванні ўзнікла ідэя, што гэта будзе поўнаметражны мюзікл, — мне стала цікава, і я пагадзілася.

Для студыі анімацыйных фільмаў “Беларусьфільма” стварэнне поўнаметражнай анімацыі — праект сапраўды грандыёзны: бо нават такой колькасці работнікаў няма, каб усім узяцца і ў адзіным парыве, напрыклад, за год, стварыць стужку. Асабліва бяды ў студыі, як кажа Алена Турава, з мультыплекатарамі: “Канешне, у нас былі і ёсць выдатныя спецыялісты, але па фінансавых прычынах

яны ці сыходзяць у іншыя галіны — у камп’ютарныя гульні, рэкламу, ці ўвогуле з’язджаюць за мяжу. Так, Аляксей Казакоў цяпер жыве ў Канадзе, Аляксандр Бычкоўскі ў ЗША, Уладзімір Борахаў у Польшчы, Ірына Каўрыга, што нейкі час была на нашым праекце, ужо ў Вялікабрытаніі, многія працуюць у Расіі”. А знакаміты мультыплекатар Валерый Казлоў, які і пачынаў працу над стужкай “Зоркі сёмага неба”, зрабіўшы ў яе на самым першым этапе вялікі ўнёсак, на жаль, пакінуў гэты свет. Хоць і было вырашана ствараць поўнаметражную стужку па частках — умоўнымі серыямі, каб па завяршэнні працы сабраць з іх цэлы фільм, усё роўна — то-

лькі над першай “серыяй” на працягу 11 месяцаў працавалі 50 чалавек. Нядаўна была скончана заключная пятая частка, і фільм, такім чынам, гатовы — хіба што для паказу ў кінатэатрах гук зараз удасканальваецца на студыі ў Маскве.

Пра што ж “Зоркі сёмага неба”? Натуральна, аднайменны п’еса і кніга значна адрозніваюцца ад сцэнарыя анімацыйнай стужкі, многае даводзілася дарабляць і перарабляць — каб адаптаваць для кіно, а асабліва для мюзікла. Бо свой тэкст героі павінны былі і спяваць, песенныя нумары павінны былі рухаць дзеянне. Таму сааўтарам сцэнарыя стала сама рэжысёр Алена Турава, якая, акрамя ўсяго, мае вялікі вопыт як паэт-песеннік. Але агульная канва засталася той жа: тры цэнтральныя персанажы — хлопчык Саша, Лялька і Кот — ратуецца свет, праходзячы шэсць нябёсаў

з пачварамі, якія ахуталі Зямлю. Мэта — дабрацца да сёмага і данесці да фэй чароўны падсвечнік. Натуральна, Дабро ў выніку перамагае Зло.

І гэта менавіта мюзікл — усё дзеянне суправаджаецца музыкай і спевамі (хаця героі не толькі спяваюць, але і размаўляюць). Рэжысёр у сувязі са сваёй новай работай у першую чаргу згадвае не дыснееўскія поўнаметражныя мультфільмы з песнямі і галасамі сапраўдных зорак шоу-бізнесу, а савецкую класіку, на якой вырасла не адно пакаленне глядачоў, — “Бременских музыкантов”, “Голубого щенка”, “Летучий корабль”... Тое ж, што гучыць у “Зорках сёмага неба”, Алена Турава параўноў-

захапляецца працай Леаніда Шырына — мноствам прыгожых мелодый, цікавымі аранжыроўкамі, характарнымі песнямі для персанажаў, так і той здзіўляюцца таленту Алены ствараць тэкст для дзіцячага мультфільма і ўсім зразумелым, і густоўным, і без сюсюкання, а яшчэ сучасным і цікавым.

Адно сусветную традыцыю, якая склалася, магчыма, не так з творчых прычын, колькі з улікам задач маркетынгу, — запрашаць на агучванне падобных анімацыйных праектаў па-

пяць гадоў працы над стужкай Дзіяна з маленькай дзяўчынкі ператварылася ў падлетка, і апошнія сесіі агучвання ёй даводзілася нават неяк спецыяльна падладжвацца пад свой ранейшы, яшчэ зусім дзіцячы галасок. Дарэчы, спевы для Дзіяны Красуцкай — справа звычайная, яна прафесійна займаецца вакалам і даўно выступае на сцэне.

“Зоркі сёмага неба”, як і дыснееўскія фільмы і творы студыі “Саюзмультфільм”, — гэта класічная маляваная анімацыя, ручная работа: не самая простая і танная, але ж адна з самых цікавых і прыгожых, і менавіта тая, што найбольш падабаецца дзецям. Такі від анімацыі вельмі працаёмкі, таму на мастака-пастаноўшчыка — Святлану Кавалеўскую — лягла вялікая нагрузка.

— Проста нізкі паклон Святлане, што яна вытрымала такую працу, — кажа рэжысёр Алена Турава. — Мы не маглі сабе дазволіць вялікую каманду, і ўвесь асноўны цяжар лёг на плечы мастака-пастаноўшчыка. А фільм жа быў складаны яшчэ і ў тым сэнсе, што героі вандруюць па самых розных сусветах, якія на паўтараюцца, якія абсалютна фэнтэзічныя і незвычайныя. Трэба было стварыць многа розных лакацый, многа дадатковых персанажаў, усё гэта крэатыўна прыдумаць. Бо як, напрыклад, намалываць царства Сыгухі — царства ежы? Ці царства Страха, Наглуки і гэтак далей? І кожны са сваёй колеравай гамай, сваімі выяўленчымі сродкамі і прынцыпамі пабудовы кадра... Я лічу, што па гэтай рабоце Святланы Кавалеўскай нават можна вучыць студэнтаў, бо на адным фільме мастак-пастаноўшчык працаваў адразу на некалькі.

Наша кінастудыя “Беларусьфільм” славіцца сваімі чудаўнымі, высокамастацкімі, так званымі фестывальнымі анімацыйнымі стужкамі. “Зоркі сёмага неба” ствараліся як сумленнае глядацкае кіно, кажа Алена Турава. Калі першы беларускі поўнаметражны мюзікл пойдзе ў пракат — меркавана недзе бліжэй да лета, ён павінны прывабіць у кінатэатры і дзіцяці, і бацькоў. Сумна не будзе нікому — у фільме многа дзеяння, яскравых кадраў і запамінальнай музыкі. Варта толькі дачакацца прэм’еры. І ў гэтым сэнсе, трэба спадзявацца, “Зоркам сёмага неба”, у адрозненне ад апошніх па часе вялікіх работ нашай нацыянальнай кінастудыі, па-шчасціць болей.

К
Фота прадастаўлены кінастудыяй “Беларусьфільм”

вае з брадвейскім мюзіклам і не шкадуе пры гэтым захопленых слоў на адрас кампазітара фільма — Леаніда Шырына, аднаго з самых паважаных аўтараў у беларускай папулярнай музыцы. Рэжысёр ад самага пачатку працы над стужкай думала менавіта пра гэтую кандыдатуру на ролю кампазітара, і ўсё ж прадставіць свае музычныя эскізы да фільма было прапанавана многім музыкантам. У выніку мастацкі савет без сумненняў абраў творы Леаніда Шырына, які кажа, што для

яго гэтая праца была далёка не шараговай: ён паставіўся да яе не проста з адказнасцю, а нават і з натхненнем, — бо гэта такія вялікі, цікавы, унікальны для Беларусі праект, у якім творца мае магчымаць паказаць сябе, стварыўшы сапраўды “вялікую форму”.

І хоць гаворым мы пра мюзікл, але гэта не значыць, што ў фільме не знойдзецца месца сучасным стылям, напрыклад рэпу, — знойдзецца. Але і запамінальныя песенькі таксама будуць. Пры гэтым Леанід Шырын не лічыць, што музыка ў “Зорках сёмага неба”, гэтак жа як і тэксты песень, атрымаліся нейкімі спецыяльна дзіцячымі. Склаўся ўдалы тандэм кампазітара і паэта-песенніка: як Алена Турава

пулярных спевакоў і акцёраў — каманда стваральнікаў “Зорак сёмага неба” падтрымала: у спісе тых, чымі галасамі гавораць і спяваюць персанажы, многа медыйных імёнаў. І пры гэтым, паводле меркавання Алены Туравай, склалася вельмі моцная прафесійная каманда. Напрыклад, Іван Вабішчэвіч агучыў ажно чатыры разнапланавыя ролі, і агучыў абсалютна па-акцёрску: “Гэта проста наш Алег Ануфрыеў!” — гаворыць рэжысёр. Спявак і кампазітар Тэа стаў гола-

сам Ката — аднаго з галоўных персанажаў, і зрабіў гэта настолькі ўдала, што ўявіць Ката іншым цяпер немагчыма, Тэа раскрыўся як сапраўдны акцёр. Святлана Бень-Залеская агучвала Ляльку ў першай частцы, але па прычыне занятасці не змагла працягнуць працу, і далей голасам Лялькі стала Наталія Дзімітрыева. Дзіяніс Дудзінін не проста аддаў свой голас Вучонаму, а нават сам персанаж малявалі з гэтага папулярнага вядучага. Анатоль Длускі, Жора Воўчак, Вольга Рыжыкава — яшчэ нямала вядомых артыстаў паўдзельнічалі ў праекце. Асабліва трэба адзначыць Дзіяну Красуцкую, якая гаварыла і спявала за галоўнага героя — хлопчыка Сашу. За

Да свайго 80-гадовага юбілею, які выпадае на 12 студзеня 2021-га, Уладзімір Георгіевіч Мулявін не дажыў ажно 18 гадоў. Скажу шчыра: цягам гэтага часу мне яго не ставала літаральна кожны момант. Але варта прымружыць вочы — і я зноў бачу свайго сябра жывым, наймаверна прыгожым, з непераўздыдзеным пачуццём гумару, далікатным у прыяцельскім коле і апантаным у творчай працы. У плане сваёй чалавечай арганікі ён быў зусім не падобны да многіх іншых маіх таленавітых сяброў са свету мастацтва.

ЁН БЫЎ ПРСТЫМ ЯК... ПРАЎДА

Так, мне дасюль не верыцца, што яго няма! Ну праўда: я часта ўяўляю, нібы мой добры сябар і амаль аднагодак проста з’ехаў... ну, скажам, у працяглую камандзіроўку ў нейкае залострэчча? А зараз возьме ды нечакана вернецца акурат да свайго юбілею?

Будзьма спадзявацца на тое. Пагадоў, цуды ж і праўда здараюцца!

Пра ўсё гэта я думаю, зноў і зноў гартаючы кнігі-фаліянты, прысвечаныя Песняру — “Нота лёсу” (2004) і “Сэрцам і думамі...” (2015), аўтарам канцэпцый, шматлікіх артыкулаў і рэдактарам-складальнікам якіх з’яўляецца шматгадовая блізкая сяброўка Уладзіміра Георгіевіча Людміла Крушынская. Мне пашчасціла прымаць паспэны ўдзел у папрыхтоўцы гэтых кніг: напісаў цэлы раздзел успамінаў пра Валодзю, сабраўшы ў алзаінае цэлае нашы гутаркі ды інтэрв’ю, якія адбыліся ў розныя гады нашага сяброўства і ніколі раней не друкаваліся, склаў падрабязную хроніку даг яго жыцця і творчасці, адрэдагаваў і прывёў у парадак рукапісныя, дыктафонныя і “электронныя” успаміны тых людзей, якія ведалі Песняра, прымаў удзел і ў дбайным адборы здымкаў з удакладненнем падпісаў да іх.

Аднак у маім архіве захаваліся рукапісныя нататкі і фрагменты ўнікальных дыктафонных запісаў, якія ў кнігі не ўвайшлі. Чаму? Бо нельга асягнуць неабсяжнае. Ба-лазе, мой унёсак у тэя дзве таміны і без гэтага апынуцца даволі важкімі — а трэба ж было пакінуць месца і іншым. Што ж, прыйшоў час і гэтых успамінаў.

У мяне часам пытаюць: якім Мулявін быў у побыце? Не павярцеце: да “непрыстойнасці” простым, калі можна так выславіцца. Напрыклад, я і на разу не чуў і не бачыў, каб ён калі-кольвечы выхаліўся сваімі высокімі званнямі і ўзнагародамі, сваімі знаёмствамі з сусветнымі зоркамі, каб імкнуўся зыццаць на небасхіле сусветнай мастацкай культуры — а тым больш выпінаць свой чароўны талент або па-ментарску павучаць з вышнім занятка становішча. Хаця кошт сабе як творцу ён ведаў які нішто іншы. І даказаў гэта сваім жыццём. Ён быў простым як... праўда. Незапытаемая, чыстая, высакародная праўда.

Мне пашанцавала. У апошнія 9 гадоў яго жыцця я ведаў “Мулю” (так называлі яго блізкія), мяркую, настолькі добра, каб мець права нешта напісаць пра яго. Праўда, мы стасаваліся з ім пераважна па-свойскаму — у прасторы чалавечых, сямейных стасункаў, а не на прафесійным музычным полі. Хоць я, вядома, бываў і на канцэртах “Песняроў”, і на іх рэпетыцыях у інтэрнаце глумянымым у мінскім Севастопальскім скверы, і ў “песняроўскім” штабе на другім паверсе Белдзяржфілармоніі. Сустракаліся мы і на пасяджэннях клуба “33”, куды на пачатку 1990-х уваходзілі дзесячы

культуры, прадпрымальнікі, навукоўцы, журналісты — у тым ліку, і маёй роднай “К”...

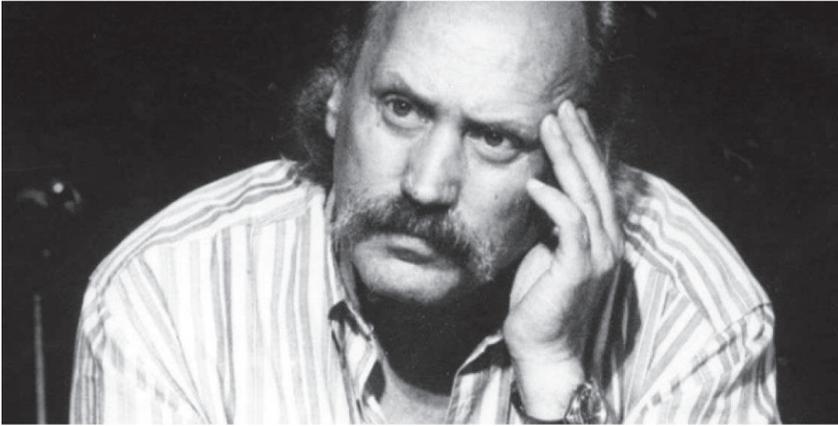
Але ж гэтага здавалася мне замала. Аднойчы, у перадчаканні сур’ёзнай размовы з Мулявіным, я падрыхтаваў анкету з процымай пытанняў самага рознага кшталту — ажно да вельмі асабістых. Напстрыкаў іх на сваёй друкарні (было тое даўнавата, і камп’ютарам я тады яшчэ не разжыўся) ды выправіў да яго дадому. Пакуль нашыя жонкі варажылі на кухні, мы з Валодзем, уладкаваўшыся ў зале за вялікім сталом, заняліся справай. На ўсе пытанні ён, няспешна пыхкаючы лолькай, адказваў спакойна і мудра — хі-ба часам шчыра здзіўляўся майму “напору” (“Ты мяне дапытваеш ну проста як следчы”, — усміхаўся ён, адказваючы вусы). Мяне тое дзівіла: у прыныце, у гутарках з журналістамі ён не меў звычкі выварочываць сваю душу навыкруткі. Так што я разумёў: ягоны давер да мяне быў дарагога варты.

Падчас гутаркі я паволі пацягваў сухое віно (Валодзя тады быў “у завязцы”), якое ўпотаў ад жонкі прыняў з сабой у дыванаше, і шарыкавай асадкай занатоўваў наўпрост у анкетце пад пытанніямі яго адказы. Скончыўшы размову, папрасіў Мулю ўсё прачытаць і “завізаваць” кожную старонку. На наступны дзень, ужо дома, я перагледзеў анкету — і нечакана на палях яе другой старонкі выявіў знаёмы мулявінскі почырк (як гэта прамільгнула міма маіх вачэй раней?). Дробнымі літарамі там было напісана: “Вох, як хочашца выпіць!” Калі я потым распавадаў Валодзю пра гэтую дзіўную “знаходку”, ён доўга смяяўся: маўляў, цяпер ужо слаба памятаю тое імгненне, калі паставіў такі “аўтограф”, які стаў для мяне, па сутнасці, гістарычным. Так, ён прасіў мяне аддаць яму той “рэчыўны доказ” — але я ні ў якую. Тады ён проста палучаў і на разу не чуў і не бачыў, каб ён калі-кольвечы выхаліўся сваімі высокімі званнямі і ўзнагародамі, сваімі знаёмствамі з сусветнымі зоркамі, каб імкнуўся зыццаць на небасхіле сусветнай мастацкай культуры — а тым больш выпінаць свой чароўны талент або па-ментарску павучаць з вышнім занятка становішча. Хаця кошт сабе як творцу ён ведаў які нішто іншы. І даказаў гэта сваім жыццём. Ён быў простым як... праўда. Незапытаемая, чыстая, высакародная праўда.

ПА АДРАСЕ БЯДЫ-13

У гэтых успамінах я вырашыў яшчэ раз вярнуцца ў незваротнае мінулае. Дзе ёсьць той Валодзя — непакорлівы і вялікалюбны, як дзіця дачка і вольналюбны, як дзіця чалавек і жанчынны грэшны, часта падмануты, пакрыўджаны, парож замкнёны ў сабе, мудры і просты... Да знямогі стомлены пасля канцэртаў, але, дарэчы, заўсёды пільны за рулём аўтамабіля... Мой сябра Валодзя, які яшчэ не стаў “легендай беларускай музыкі”, “бронзавым помнікам”, “нацыянальным гонарам”, “нашым усім”...

Мне карціць вярнуцца ў тое мінулае, калі ён быў жыхаром свайго сямейнага аўтамабіля... Мой сябра Валодзя, які яшчэ не стаў “легендай беларускай музыкі”, “бронзавым помнікам”, “нацыянальным гонарам”, “нашым усім”... Мне карціць вярнуцца ў тое мінулае, калі ён належаў самому сабе, сваім думкам і пачуццям, жонцы і сыну. Калі і першым пёўнем ён ускокваў з ложка, усюваў ногі ва ўтульныя сялянскія валёны, якія Святлана некалі падаравала яму на дзень народзін, рабіў

Перабіраючы чорна-белыя клавішы...

Маё асабістае, шчымлвае, незабыўнае пра Песняра

гльток кавы, сядлаў за фартэпіяна. І, адкрыўшы нотны шытак, пачынаў пісаць, пісаць, пісаць. А потым камячыць напісанае і выкідаў у кошык, нервова зацягваюцца шытарэтай або раскурваць льюльку... І зноў, перабіраючы чорна-белыя клавішы, мучыць тэя ноты. І бянтэжыцца, і пакутаваць, і перажываць, і радавацца, калі нешта атрымлівалася — хача пра гэта ён нікому не распавадаў. І так заўсёды, калі быў дома: не на гастролях, не на рэпетыцыях, не на канцэртах, не на прэс-канферэнцыях, — а менавіта дома, у той самай кватэры № 78 па вуліцы Леаніда Бяды, 13...

У тым, што зрабіў Мулявін, так шмат і розуму, і сэрца, і болю, і надзеі — што хопіць з лішкам і нам, і яшчэ дзесяці нашым застанецца. Думаю, яго творчае пасланне кожнаму і ўсім людзям у суккупнасці адбылося яшчэ і таму, што майму “Мулі” было дадзена, даверана, завешчана ўвасобіць у сваёй творчасці беларускае двух народаў — рускага і геніяльнага. І да ўсяго — адчуваць дыханне свайго часу.

Якім ён зафіксаваны на маёй асабістай палітры памяці? Хай спалучацца тут розныя “стоп-кадры”.

Апантанасць музыкая, добразычлівасць да людзей, любоў да прыроды, паэзіі, дзіцей, мяккі гумар, захопленасць жыццём ва ўсім ягоным браявах — прычым нярэдка звыш усталёванай грамадствам меры. І — самаота асобы выключнага таленту...

Але цяпер гаворка не пра гэта. Давайма пра прыемнае. Пра чалавек.

ЯК РАНІШІ ТУМАН

Нашыя супольныя гады з Валодзем — гэта нашыя сустрачкі сем’ямі: я, мая жонка Людміла Крушынская, Валодзя, яго жонка, кінаактрыса Святлана Пенкіна... Як гаворыцца, “сябравалі дамамі”, адпачывалі на нашых лясішчах: рэдка ў нас, на тагачаснай Лысай гары пад Заслаўем, часцей ў іх, у Лапаравічах, у двухпавіровым драўляным асабняку, абкладзеным цэглай. Купаліся ў Заслаўскім вадасховішчы, якое вельмі хутка ўсё пачуцьшым пёўнем ён ускокваў з ложка, усюваў ногі ва ўтульныя сялянскія валёны, якія Святлана некалі падаравала яму на дзень народзін, рабіў

рандэ, тапілі камін, ганялі “чаі”, часам ездзілі ў саўну да нашага агульнага прыяцеля Сяргея Пракаповіча — чалавека, які шмат зрабіў добрага і карыснага для дзеячў беларускай культуры і мастацтва, дый не толькі для іх.

Па восені на мулявінскае лецішча з’езджаліся сваякі, прыяцелі і проста знаёмыя. Прыязджалі з мяхамі і торбамі, каб сабраць сабе багаты ўраджай антонаўскіх яблыкаў: пара Мулявіных гэтай карыснай справай амаль не займалася і не даглядала за сваёй садава-агароднай “латыфундыяй” памерам амаль у 60 сотак. Таму ўся “плантацыя” пад старымі, але пладавітым яблынямі нагадала канцэнглі, зарослыя пустазеллем: пырнікам, крапівой, лапухамі. А каб сабраць паланкі не папрапаўшы рукі і твар, патрэбны быў не толькі спрыт, але і апапелнае экіпіроўка.

Аднак працэс нарыхтоўкі ўраджаю ішоў звычайна весела ды спорна. І ўсе былі вельмі задаволеныя. А Мулявін выходзіў на ганак, глядзеў на нас ды усміхаўся: “Не забудзьцеся сабраць і італьянскі чарнасліў...” — і паказваў на тры шыкоўныя дрэвы па баках ад уваходнай брамкі на лецішчы.

На ўсёй тэрыторыі сядзібы дагледжаная была толькі адна плячоўка. Там, закрытыя ад вуліцы плотам з брамай, па чарзе “адпачывалі” або чакалі рамонту мулявінскія аўтамабілі — “Волга”, “Мэрсэдэс-Бенц-420 Г.М. 0154 РН” (той самы, апошні ў жыцці Мулявіна) і гастрольны “песняроўскі” мікрааўтобус “Шэўрале”.

Двухпавіровы дом з класічнымі камінамі і адкрытай верандай, у адрозненне ад саду, утрымліваўся ў поўным парадку. Там заўсёды было весела і ўтульна, асабліва калі Святлана з Людмілай і яшчэ з кімсьці рыхталі вытанчаныя стравы. Фантасцічныя вядары напаяўнілі інтэр’ер, а задаволены Валодзя, ведучы няспешную гутарку, узлягаў, як іці-да ў нас, на тагачаснай Лысай гары пад Заслаўем, часцей ў іх, у Лапаравічах, у двухпавіровым драўляным асабняку, абкладзеным цэглай. Купаліся ў Заслаўскім вадасховішчы, якое вельмі хутка ўсё пачуцьшым пёўнем ён ускокваў з ложка, усюваў ногі ва ўтульныя сялянскія валёны, якія Святлана некалі падаравала яму на дзень народзін, рабіў

Часта “трушлі” анекдоты. Анекдоты ён любіў: пра Штырліца і Чапаева, армянская, яўрэйская, англійская, пра музыку і тэатр — ды і ўсякія іншыя, пры ўмове, Шмат было ўсялякіх анекдотаў,

жартаў, высёлых баек, але сёння ўсё гэта цяжка ўспомніць: багата часу прамінула...

Адно магу сказаць: у мулявінскай сядзібе пастаянна шумелі госці. Запомнілася, як тут з “Песнярамі” на верандзе мы гулялі ў карты — у падкінога, у “кінга”, у “тысячу”... Слухалі музычныя запісы і глядзелі фільмы па дэфіцытным талы “відэіку”.

Пасля смерці Валодзі цягам некалькіх гадоў ўся тэя “сядзіба” накархлася медным тазам. Не буду ўдавацца ў гэтую сумную гісторыю: яна па-за кантэкстам сённяшніх маіх успамінаў. Скажу толькі, што, зда-

“меркаванне” вялікага опернага тэатра. Дык вось, мы на сваёй кухні гатавалі стравы “шматкроць не гопрай за” такіх куды больш вядомых кулінараў, як Аляксандр Дзюма, Ферана Адрыа або Вільям Пахлэбкін.

А яшчэ я памятаю, як Валодзя смяяўся, калі я яму распавёў вась талую гісторыю: “Чалавека прывезлі ў палату пасля аперацыі. “Дзякуй Богу, усё ў мінулым”, — прамармытаў ён. “Не спытайцеся, малады чалавек, — стомлена выгукнуў сусед па палаце, — у мяне, напрыклад, у цэле забыліся скальпель...” “А ў мяне пальчаткі, — ледзь не плачучы дадаў іншы сусед”. У гэты момант з калідора чуеша голас хірурга, якая выбягае з аперацыйнай: “Гэй, хто-небудзь бачыў мой капялюш?” І

Перед выходам на сцэну. З сынам Валерыем. 1985 год.

еща, яшчэ вясной 2016 года апусцелы дом, у якім ніхто з Валодзевых спадчыннікаў так і не пасяліўся, быў прададзены ўдавой Песняра ды знесены новымі “крутымі” хлопцамі. І ўсё, што там было ўнутры (у тым ліку піяніна, кнігі, стосы фатаграфій і афіш, розныя прыемныя гаспадарчыя дробязі) знікла. Новая ўладальнікі на гэтым месцы выбудавалі катэдж — і памяць пра былога гаспадара растала як сон, як ранішні туман.

ПРАРОЦТВЫ ЯСЕНІНА

Але дайце мне волю хача б у мроях вярнуцца ў той дабраславёны час. У нас у кватэры, што на вуліцы Сурнаса — нельзе за паўкіламетра ад жытла Мулявіна на вуліцы Бяды — быў паўтарна Валодзя: “У наш час было Моцарта па-ранейшаму выконваць асобна ўзятыя асобы. А вось роллю Сальеры — цэлыя арганізацыі”.

А яшчэ Валодзя часам успамінаў анекдоты са свайго вайсковага жыцця. Памятаю такое. Прапаршыч кажа салдатам: “Ідзіце хутчэй снэг прыбраць, а тое расстане”. Або: “Што вы матам лаецеся бы маленькія дзеці”. І яшчэ: прыходзіць салдат да прапаршычкі і кажа: “Таварыш прапаршыч, можна мне тэлевізар паглядзець?” — “Можна, паглядзі, толькі не уключай”.

І зноў жа — смешныя гісторыі, анекдоты, жарты-прымаўкі. Зубаб прапаршыч, можна мне тэлевізар паглядзець?” — “Можна, паглядзі, толькі не уключай”.

Валодзінай сястры Наташы. Я ўпершыню бачыў магілу старэйшага брата Валодзі, які загінуў у Ялце 14 ліпеня 1973 года. Памятаў гэтую дату. Але тут мяне збянтэжыў наліпіс пад барэльфым партрэтам на помніку. Ён абвішчаў, што Валерый Мулявін памёр... 15 ліпеня 1974 (!) года!

Для Валодзі гэта было таксама нечакана, і ён паабяваў выправіць тое неверагоднае глупства. Але, здаецца, за мігунсёй жышчэвых мігунсёў рукі так і не дайшлі... Дый і місія нашага плёну не прынесла: падзаханне па нейкіх тэм тэхнічных прычынах аказалася немагчымым, і мы, палумаўшы, адправіліся на далёкія Паўночныя могілкі.

Цягам няспешных нашых размоў Валодзя раптам прамовіў: “Хочаш, я табе працягваю дзве аўтабіяграфіч-

На Светлагоршчыне ў час дзелавой паездкі. Са Святланай Пенкінай (у цэнтры) і Людмілай Крушынскай. 1996.

ныя страфы Ясеніна, якія... пра мяне?” Ну што за пытанне — вядома, Іванаўна, вы выпадкова няркі не вымяталі?”

“НА КАНЦЭРЦЕ, З ГІТАРАЙ У РУКАХ”

Але, па вялікім рахунку, гутарыць з Мулявіным нават у хатняй абстаіноўцы было не тое каб надта проста: ён быў амаль заўсёды ўнутрана стрыманы, нешматслоўны. Прычым хітраваць, уживаць абыходны манеўр — у зносінах з ім было марнай справай. Калі на храме ў Дэльфах была выбягта запаведзь “Спазнай самога сябе”, то мулявінскім дэвізам можна было лічыць: кажы праўду, нават калі яна і непрыемная. На маё пытанне: “У якіх выпадках ты можаш сказаць няпраўду?”, ён адказаў: “Ні ў якіх. Вось змаўчаць — магу. На жаль”. І ад гэтага — часам пакутаваў.

Асабліва мне запомніліся адзін дзень і адна ноч студзеня 1996 года. Запомніліся на ўсё маё астатняе жыццё. І не магу не расказаць пра гэта, хоць тут мала “мажору”.

Аднойчы студзенскай ранішай 1996 года мы ўляво з Валодзем (ён быў за стэрном “Волгі”) ехалі на Чыжоўскай могілкі, дзе пахаваны яго старэйшы брат Валерый. Ехалі па справе: хацелі побач з помнікам Валерыя знайсці месца вечнага адпачынку і для напярэдадні памерлай Людмілы.

І зноў жа — смешныя гісторыі, анекдоты, жарты-прымаўкі. Зубаб прапаршыч, можна мне тэлевізар паглядзець?” — “Можна, паглядзі, толькі не уключай”.

роіцу ў сентабрь, Асынает мозгі алкогаль... І чаму гэта менавіта “Чорны чалавек”, спароджаны пэтам за паўтара месяцы да сваёй гібелі ў гагэлі “Англетэр”, так заікаваў Мулявіна? На ўсхваляванае пытанне Людмілы Валодзя не адказаў: толькі сума паляваў галавой. Можна, нешта прадчуваў? Хто зараз тое ведае?

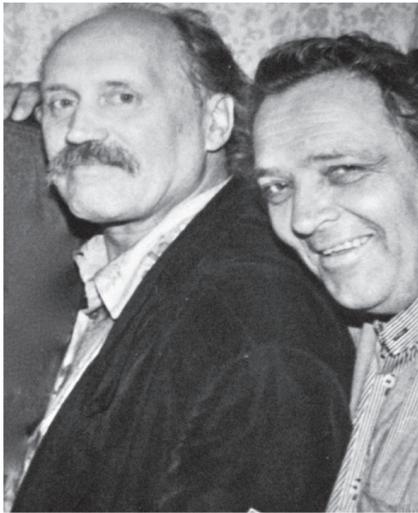
...У адміністрацыі могілак праблем з месцам пахавання Наташы не ўзнікла, хоць у Валодзі на руках і не было ніякіх належных для такога выпадку дакументаў. Аўтарытэт Мулявіна быў высокі і ў гэтых колах. “Дакументы потым” — толькі і скажаў адміністратар, і мы ўтрох паехалі на ашведзены для пахавання ўчастак.

З будкі адміністратара Валодзя патэлефанавіў у Мінск “куды на-лежыць” — здаецца, у бюро паха-

збываўся, нешта забываў — і тут жа імкнуў у залу, да кніжнай паліцы, цягнуў да першакрыніцаў.

Гаварылі і пра мастакоў, якія выклікалі ў яго сімпатыі — Паплаўскага, Шчамялёва, Далі... Вельмі шкадуло, што тады ў мяне не было з сабой дыктафона. З той далёкай пары багата ўжо прызвалася...

Адным словам, нішто чалавечам не было яму чужым. Абсалютна нішто. У побыце ён быў сіпільным і мала звяртаў увагі на тое, што яго атачала. І ніколі не адчуваў патрэбы ў раскошы. Адзінай “раскошай” была для яго любімая праца над новай песняй або праграмай. Калісьці на маё пытанне: “Дзе б ты хачеў пражываць у апошні дзень жыцця?” Валодзя адказаў: “На канцэрце, з гітарай у руках”.

З Барысам Крэпаком. 1998 год.

Ён памёр інакш, але ў памяці чалавечай застанецца менавіта такім — на сцэне, з двухгрывай гітарай.

Дакладней, ён не памёр, а спаліў сябе ў польмі свайго дару, і дару выключнага, непаўторнага — мудрага і бескампраміснага, зацягата і безабароннага, шчырага і поўнага дабрні. Дару прапаўдзе народнага, у самым сэршы народнай душы ўзадаванага. ■■■

Пасля смерці Валодзя прыходзіў да мяне ў сне тройчы. І заўсёды гэта адбывалася чамусьці на прыродзе, сярод зеляніны і шыкоўных чырвоных ружаў, якія так любіў Мулявін. Як у Ігара Севяраніна: “Как хоршці, как свежкі будут розы...” Але ружы ўжо без Песняра...

Да нешта даўно ён не з’яўляўся ў маіх снах. Але я адчуваю, адчуваю, што ён хутка зноў наведзе мяне. Можна быць, у студзені, у свой дзень нараджэння. Можна, у канцы таго ж студзеня — у дзень свайго сыходу ў Вечнасць. І мне няважна, якім за акном будзе надвор’е — холад, непагадзь, снег, мороз, дождж... У кожным разе я ўбачу яго сярод майскіх содлы і вквітнечных палян. Такім годным, велікадушным, нястомным, прыгожым, мяцежным, якім ён прайшоў у нашай грэшнай зямлі...

Барыс КРЭПАК

Даўно нічога цікавага не было са Століна. І раптам не абыякая навіна. Метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу Столінскай раённай бібліятэкі Ірына Грэчка паведаміла пра конкурс “Кніга і мы”. Гаворка пра фотапраект на зададзены тэму. Летась мы шмат пісалі пра бібліятэчныя дасціпныя знаходкі, скіраваныя на рост папулярнасці і кнігі, і чытанья. Сёлета, натуральна, мы гэтую традыцыю працягваем. І як тут не згадаць выказванне геніяльнага Альберта Эйнштэйна: “Я баюся, што абавязкова наступіць той дзень, калі тэхналогіі пераважаць простыя чалавечыя зносіны. І свет атрымае пакаленне ідыётаў”. Вельмі страшнае прадказанне. І калі не супрацьпаставіць гаджэтам кнігу, дык...

Яўген РАГІН

“Убачыць чалавека са смартфонам — звычайная справа, — піша Ірына Грэчка са **Століна**, — а вось з кнігай у руках — рэдкасць. Таму сапраўдныя прафесіяналы-бібліятэкары прыкладаюць нямала намаганняў для прыцягнення насельніцтва да чытанья. Такім стаў і праект “Кніга і мы”. Рэалізоўваўся ён цягам мінулага 2020-га. Браў удзел у ім любы ахвотны. Патрабаванне да фота было немудрагелістым: адлюстраваць чалавека з кнігай. На конкурс прадставілі 43 фота не толькі са **Століна** ды раёна, але і з **Мінска**, **Брэста**, **Ваўкавыска**, **Баранавічаў**”.

Выбраць пераможцу, сцвярджае аўтарка, аказалася няпроста. Калектыў цэнтральнай раённай бібліятэкі адабраў дзесяць здымкаў — прэтэндэнтаў на прызавыя месцы. Для больш аб’ектыўнага выбару было прапанавана прагаласаваць падпісчыкам сацыяльных сетак. Вось вынікі крэатыўнага суперніцтва. Усе пераможцы — са **Століншчыны**. Першае месца — у Наталлі Раманавай (197 галасоў) з **Давід-Гарадка**, якая займаецца ў аб’яднанні па інтэрэсах “ProFoto” мясцовага Цэнтра дзіцячай творчасці (кіраўнік Аляксандр Кузьміч). Другое і трэцяе месцы падзялілі Карына Ярашэвіч і Надзея Агневіч з вёскі **Верхні Церабяжоў** і аграгарадка **Рухча**. Натуральна, што вынікам праекта стала фотавыстава. Яе можна наведаць і віртуальна ў сацсетках.

Мы сёння падсумоўваем у пэўнай ступені вынікі мінулага года. З гэтай нагоды адна са значных падзей — 80-годдзе **Гродзенскага** абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці. Неаспрэчная заслуга ўстановаў у тым, што вобласць знакамiтая фэстамі: “Каложскі Дабравестам”, “Лідскімі тэатральнымі сустрэчамі”, “Слонімікімі пудадзействамі”, “Панямоння жыватворнымі крыніцамі”... І яшчэ. Як распавядае рэдактар установы Ала Бялькевіч, амаль паўвека таму ў сценах метацэнтра сямейная дынастыя Шунейкаў удасканаліла і аднавіла ткацтва тэматычных габеленаў. Унікальная майстэрня працуе і сёння. Метадыст выставачнай залы Алена Шунейка пераняла ад бацькі тэхніку падвойнага і пераборнага аднабаковага ткацтва, што ўваходзіць у спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі. Да слова, выставачная зала цэнтра арганізавала больш за 500 экспазіцый.

Яшчэ адзін юбіляр — **Бярозаўскі** гісторыка-краязнаўчы музей.

Каб прадказанне не спраўдзілася

Яму летась споўнілася 55 гадоў. Да слова, спачатку ён называўся гісторыка-рэвалюцыйным... Цяпер у адкрытым доступе экспануецца амаль 12 тысяч артэфактаў. Больш падрабязней пра дзейнасць установы распавядзе ў наступных нумарах “К” Ала Драган — адна з актыўных нашых пазаштатных аўтарка.

Не абысціся сёння і без гучнага рэха навагодніх свят. “К” пісала ўжо пра адкрыццё рэзідэнцыі Бераст-Зюзі і Спадарыні Завірухі ў летніку “**Бераставіцкі**”. Святлана Ганчарова згадвае, з якім задавальненнем дзеці выконвалі заданні Дамавіка, Лазніка, Хлеўніка, Балотніка ды іншых вясёлых нячысцікаў, атрымлівалі салодкія пачастункі ад

га развіцця навучэнцаў у сучаснай адукацыйнай прасторы на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях беларускага народа з улікам рэалізацыі сацыякультурнага кластэра”. Наведванні Лідскага замка — адзін са складнікаў рэалізацыі дадзенага праекта.

Як заўжды, нізка навін з **Ашмяншчыны**. Пра навагодні канцэрт у Ашмянскай дзіцячай школе мастацтваў распавядае намеснік дырэктара ўстановы Таццяна Печкур.

Бібліятэкар сельскай бібліятэкі аграгарадка **Крэйванцы** Валянціна Дзядзічкіна піша пра этнаграфічны куток пры сваёй установе. Цягам некалькіх гадоў мясцовыя жыхары прыносялі сюды прылады працы і

ставе экспедыцыйных даследаванняў, *архійных і літаратурных крыніц. Кніга будзе карыснай для ўсіх, хто цікавіцца культурай родных мясцін*”. Выданне, відаць па ўсім, сапраўды ўнікальнае.

Яшчэ адзін даследчык Сяргей Чыгрын піша пра пісьменніка, краязнаўцу і музейшчыка з Маладзечна Генадзя Каханюскага, якому споўнілася б 85 гадоў. Даўняе сяброўства звязвала гэтага чалавека з калекцыянерам і рэстаўратарам Алесем Сярожкіным з Оршы. Сярожкін напачатку 1990-х выдаваў разам з сябрамі газету “Беларускі калекцыянер”. Выйшла 25 нумароў. Далейшае існаванне газеты было спынена з-за недахопу фінансаў. Аlesь Сярожкін захаваў лісты ад Генадзя Каханюскага. Вось што той, да прыкладу, піша: “*Полацкія хронікі падчас Першай сусветнай вайны аказаліся аж у Сібірску, якія правалі пудамі, як паперу для абгорткі на рынку*”.

Чарговы крэатыў з **Дзяржынскага** гарадскога Дома культуры, дзе ў закрытым фармаце прайшоў фестываль брэйкдансу. Альтэрнатыўная харэаграфія тут — у пашане. А клубныя работнікі ў імкненні пазбавіцца ад фармалізму заўжды апыраджаюць час. Ухвальна!

Пра IX абласны агляд-конкурс харэаграфічных калектываў “Прыдзвінскія карункі”, прысвечаны заслужанаму дзеячу культуры Беларусі Івану Серыкаву, піша загадчык аддзела **Віцебскага** абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці Ала Лялькіна. У мерапрыемстве бралі ўдзел 34 аматарскія калектывы. Лепшыя вызначаны ў аўтарскіх і народных танцах, у балетмайстарскіх пастаноўках.

І дзве навіны ад загадчыка аддзела абслугоўвання і інфармацыі **Навагрудскай** раённай бібліятэкі Святланы Чубрык. Першая — пра вечары прыгожай славеснасці, прысвечаныя Адаму Міцкевічу. Другая — пра інтэрактыўныя чытанні, пра кніжную самаадукацыю для студэнтаў Навагрудскага гандлёва-эканамічнага каледжа.

Пішыце пра цікавае. Сустрэнемся праз тыдзень.

На здымках:

- 1 Гістарычная вандроўка ў Лідскім замку.
- 2 Гродзенскі “Каложскі Дабравест”.
- 3 У гасцях у Бераст-Зюзі і Спадарыні Завірухі.
- 4 Пераможца конкурсу “Кніга і мы” Наталля Раманавая з Давід-Гарадка.

Зюзі, удзельнічалі ў парадзе снегавікоў і выставе дэкаратыўна-прыкладной творчасці.

“А ў **Ваўкавыскім** раённым Цэнтры культуры, — паведаміла загадчык аддзела культурных мерапрыемстваў Ларыса Ланіна, — быў рэалізаваны сельскі арт-праект “**Агра-сіці Новы год**”. Інтэрактыўны, песенны і танцавальны флэшмобы прайшлі спачатку ў аграгарадках **Матвееўцы** і **Падароск**”.

Піша настаўніца сярэдняй школы № 11 **Ліды** Наталля Анашкевіч. Васьмікласнікі на новы год наведлі мемарыяльны пакой літаратурнага аддзела Лідскага гісторыка-мастацкага музея. У гэтым дамку жыву да вайны Валянцін Таўлай. У вобразе пісьменніка і яго жонкі вучняў сустрэлі музейшчыкі Аlesь Хітрун і Надзея Хартановіч. Вось у такой інтэрактыўнай форме і прайшлі стасункі дарослых з дзецьмі. Літаральна ўсё нагадвала вандроўку ў машыне часу.

І яшчэ адзін ліст ад Наталлі Анашкевіч, у якім яна распавядае пра школьны інавацыйны праект “Укараненне мадэлі маральна-

быту, якімі карысталіся іх бацькі і дзяды. Тут можна ўбачыць сёння калаўрот і жалезны прас, ручную веялку і серп, хамут і самы розны посуд. У кутку, распавядае бібліятэкар, пастаянна ладзяцца этнаграфічныя падарожжы “Прадметы мілай даўніны”.

Супрацоўнікі раённай дзіцячай бібліятэкі Ашмян зладзілі дэсант у школах “Кніга ў гасці да нас прыйшла”. Першакласнікі даведліся аб тым, як правільна паводзіць сябе ў бібліятэцы, даведліся пра фармуляры, абанемент і чытальную залу.

Канец мінулага года быў насычаны на самыя розныя культурныя падзеі. Вось, да прыкладу, што ўразіла гісторыка Аляксея Шалахоўскага: “*На днях атрымаў на пошце падарунак — кнігу “Вадзяныя млыны Пастаўшчыны*”. Яе аўтары настаўнік **геаграфіі і астраноміі Ігар Пракаповіч** і яго таленавітыя вучні **10 класа Пастаўскай гімназіі Іван Апанасевіч** і **Кацярына Семенас** — удзельнікі **краязнаўчага гуртка**. Выданне мае наклад у паўсотні асобнікаў і *аздоблена фотаздымкамі. Гэта сапраўдны даведнік, складзены на пад-*

У каляднай традыцыі на Палессі асабліва шануюць першы дзень Новага года — **Васілле**. Менавіта тут захаваўся дагэтуль калядны карнавал з архаічнымі маскамі ў **Шчодры** вечар з 13 на 14 студзеня.

Гэта найперш **Дзед і Баба**, якія сімвалізуюць продкаў — **Дзед зсявае хату жытам** дзеля таго, каб усё ў **гаспадарцы** і ў **сямі** пладзілася, множылася, як гэтае зерне.

ПЕРСАНАЖЫ

Конь — спрадвечны спадарожнік сонечнага боства **Ярылы**, ваяра ўсіх часоў, памочнік у працы селяніна на зямлі. Але ў каляднай абраднасці маску **Каня** трэба суадносіць яшчэ з назвай **Палярнай зоркі** — **Кол-зоркі**, якую ўяўлялі як слуп, які злучае неба з зямлёй. Таму традыцыйную куццю пачыналі, як толькі ўбачаць на небе гэтую зорку.

Маска **Мядзведзя** сімвалізуе не толькі самага моцнага драпежнага звера нашых лясоў, але найперш жывёлу, якая зімой памірае (засынае) і вясной увазрастае. Ён быў сімвалам продка чалавечага роду, яго заснавальнікам, таму шанаваліся як татэм. А калі зірнуць на зорнае неба, то на ім ёсць усім вядомае сузор’е **Вялікай Мядзведзіцы**, якое мела народныя назвы **Воз** або **Кола**.

Журавель і Бусел — птушкі іншасвету, якія, паводле міфалагічных уяўленняў, судакранаюцца з вышэйшай сакральнай істотай, якая забяспечвае ўраджай на зямлі. Нездарма на Палессі, сустракаюцца бусла, яго заклікаюць: “**Бусел, бусел, на тобі галёту, а мне дай жыта копу!**” **Галёпа** — печыва ў выглядзе бусловай лапы. Адлятаючы ў вырай, гэтыя птушкі судакранаюцца з продкамі, таму іх з’яўленне ў выглядзе калядных масак натуральнае. Калі пры гэтым прыгадаць абрад “**Каляду на дуба**” ў вёсцы **Новіны Бярэзінскага раёна**, які спраўляюць у знак заканчэння калядных святкаванняў, то ў ім дуб трэба ўспрымаць як сімвал **Сусветнага дрэва**, на вяршыне якога гняздуецца птушка, якія звязаны з душамі памерлых, бо адлятаюць у вырай, а таму з’яўляюцца пасярэднікамі паміж намі і іншасветам.

Цыганы, продкі якіх паходзяць з **Індыі**, доўгі час жылі на **Блізкім Усходзе**, а ў сярэдзіне **XVI** стагоддзя з’явіліся ў **Вялікім Княстве Літоўскім**. Як і іншыя інародцы, яны надзяляліся звышнатуральнымі якасцямі, але і насамрэч валодалі навыкамі варажбы і знахарства. Да таго ж былі вядомымі музыкантамі і танцорамі, дрэсіроўшчы-

камі мядзвездзяў, каняводамі і кавалямі, шорнікамі, шаўцамі, валодалі іншымі рамёствамі. Уключэнне ў калядны карнавал масак Цыгана, які прадае Каня або муштруе Мядзвездзя, і Цыганкі з дзіцем можа быць звязаны з маскамі гэтых жывёл. Але не выключана, што і з паходжаннем цыганоў з Індыі, што мае значэнне для нас як індаеўрапейцаў. Цыганоў у народзе баяліся, але заўсёды адорвалі, як і старцоў, высока цанілі іх дар прадбачання і знахарства, што можна растлумачыць параўнаннем цыганоў з айчыннымі знахарамі.

ШУКАЙ НА ПАМЕЖЖЫ

Усе характэрныя для Палесся калядныя маскі захаваліся ў абрадзе шчадравання ў вёсцы Восава Салігорскага раёна, хоць і знаходзяцца на самай мяжы Палесся і Цэнтральнай Беларусі. Дарэчы, тэндэнцыю захоўвання народных гаворак і абрадаў менавіта на этнічнай мяжы падказаў мне ў 90-я гады калега па Інстытуце мовазнаўства прафесар Генадзь Цыхун, знакаміты славіст і дыялектолаг. Дагэтуль з удзячнасцю карыстаюся яго слушнаю парадай.

ша, музыканты, спявачкі. Наперадзе ўсёй працэсіі — Дзед у берасцяной масцы і вывернутым кажуху, а таксама Баба ў традыцыйным адзенні з палатнянай торбай праз плячо. Пачынаючы з усходу, яны па сонцу абыходзяць вёску.

ЯК ВАСІЛЬ І ТАНЯ ЗАХАВАЛІ “ШЧАДРЭЦ”

Усе маскі, як і сам абрад, захаваліся, дзякуючы Васілю Гаўрылавічу (1923г.н.) і Таццяне Навумаўне (1920 г.н.) Хаміцэвічам з вёскі Рог. У іх вялікай хаце заўсёды збіраліся

такую козачку з драўлянымі ножкамі, каб танцавала, стукала нагамі. Я тожэ зрабіла Жураўліка з дрэва, туды сенца трошкі і абматала дзюбу чорным. Здзяцінства помню, што цыганка насіла “колбель” (кальску), у якой ляжала лялька”. Так што дзякуючы гэтым людзям абрад захоўваецца і з 2009 года мае статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Беларусі.

А НОС — З МОРКВЫ

У вёсцы Рог на ролю Дзеда заўсёды выбіралі высокага мужчыну, апрапаналі ў вывернуты доўгі кажух, у

заходзяць гэтыя пікі. Па такому тыпу рабілі некалі туясок — ёмкасць на 5 — 6 літраў з накрыўкай — для мёду, вады або ягад, якая не прапускала вільгаць. Дзед у такой берасцяной масцы і кажуху выглядае вельмі архаічна.

СТРАТА І АДНАЎЛЕННЕ БЕРАСЦЯНОЙ МАСКІ

Абрад быў зафіксаваны ў 1995 годзе ў перадачы з цыкла “Радавод” на БТ “Новы год у Салігорскім раёне”. Тады Дзедам хадзіў Мікалай Мікалаевіч Хаміцэвіч (1938г.н.) — чалавек вялікага росту і моцнага

Берасцяная маска яшчэ ў 90-я гады была і ў абрадзе шчадравання ў вёсцы Дзякавічы Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці, што на процілеглым баку Чырвонага возера. Толькі яе рабілі плоскай і белаю, бо выразалі з “правага” боку бярозавай кары. Абрад зафіксаваны ў 1998 годзе і адлюстраваны ў перадачы БТ “Каляды ў Жыткавіцкім раёне” з цыкла “Радавод”.

ПЕРАЕМНІКІ

У Рогу засталася зусім мала жыхароў, таму ад іх традыцыю перанялі ўдзельнікі фальклорнага гурта

“А нуце, нуце, скарэй дарыце! Шчодры вечар, святы Васілёк!”

Асноўны персанаж абраду шчадравання — Каза (хоць была і маска Казла) — сімвал урадлівасці, багачыя, дастатку, плоднасці нівы: “Дзе каза ходзіць, там жыта родзіць”. Гэта асноўны персанаж каляднага карнавалу. Каза памірае падчас абраду, затым ажывае, дзякуючы адорванню яе традыцыйнымі пачастункамі. Здавалася б, не вельмі шанаваная жывёла ў сялянскай гаспадарцы, бо коз трымалі толькі беднякі. Але казу прыручылі яшчэ на зары цывілізацыі ў Малой Азіі, дзе гэтая жывёла лічылася божышчам урад-

Сімволіка каляднага карнавалу на Палессі

лівасці. Магчыма, адтуль разам з самай жывёлай да нас прыйшла традыцыя яе ўшаноўвання ў каляднай абраднасці.

А калі зноў зірнуць на зорнае неба, якое так добра ведалі нашы продкі, то аказваецца, што самая яркая зорка ў сузор’і Вознік мае на Віцебшчыне назву Козачка (калька з лацінскага Capella). Гэтае сузор’е якраз узыходзіць падчас калядных святкаванняў. Пік традыцыі — другая калядная куцця на Шчодры вечар — называецца на Палессі Куцця святога козліка. Тое, што адбываецца ў гэты час на зорным небе, адлюстроўваецца ў многіх шчадроўках, напрыклад: “На гарэ каза з казлянятамі, а ў даліне воўк з ваўчанятамі. Выскачыў ваўчок — казу за бачок, а ваўчанята — за казлянята”.

А маскі тут незвычайныя — некаторыя нагадваюць цацкі. Каза — гэта пудзіла свойскай казы на драўляных ножках, набітае саломай. Калі спяваюць традыцыйную шчадроўку “Гогого, каза”, стукваюць яе ножкамі па падлозе ў знак абуджэння зямлі. Дзед таксама з гэтай мэтай стуквае сваім бярозавым кіем. Казу нясуць у руках. Цыган вядзе каляна — галава і дуга над ім падобныя на цацку, а зверху два мужыкі пакрываюць сябе поцілкай. Падчас шчадравання Цыган просіць даць каню аўса і вады. Цыганка з дзіцём варожыць. А маска Жураўля — гэта кій з крывым канцом і дзюбай, які трымае чалавек, пакрыты белаю прасціной. Гаспадароў таксама просіць яго напайць і накармаць. А яшчэ ў гурце ідзе Меха-

Абрад шчадравання ў вёсцы Восава Салігорскага раёна.

на вячоркі, тут адбываліся танцы і гульні на ўсе святы. Асабліва дарагім быў для іх Шчодры вечар. Яшчэ дзецьмі бегалі шчадраваць, а завадатарамі сталі тады, калі пажаніліся ў 1947 годзе. Васіль Гаўрылавіч успамінаў: “Раней ганялі, не дазвалялі шчадраваць. А як мы пажаніліся, то ўжо не ганялі. А мы любілі песні, танцы, гульні, хацелі самі павесяліцца і людзей павесяліць. Ubачылі, што ўсе маскі ўжо зніклі, амаль развальваюцца, і папрасілі аднаго старога дзеда, каб пасобіў зрабіць новыя”. Зрабіць козачку як пудзіла — гэта іх ідэя: суседка забіла казляня і аддала скуру, а Васіль Гаўрылавіч вырабіў яе і зрабіў козачку. Да гэтага галаву Казы (морда і рогі) насаджвалі на кій, на які вярхом садзіўся мужык ці баба, апрапануты ў вывернуты кажух. Каня таксама яны прыдумалі зрабіць з дугой, званочак падвесілі.

Таццяна Навумаўна ўспамінала: “Мы прыдумалі

рукі давалі бярозавай кій са званочкамі і чырвоным бантам зверху. Гэтым кіем ён стуквае ў акно з таго боку, дзе Чырвоны кут, а шчадрухі спяваюць: “Ой, устань, устань, сам пан гаспадар! Шчодры вечар, святы Васілёк!” Калі гаспадары дазволілі шчадраваць, Дзед вядзе ўсіх у хату і перш за ўсё стуквае кіем у столь — знак, звернуты да продкаў. Хоць ён і каза жартам, што, магчыма, у гэтай хаце схаваны скарб. На галаву яму надзявалі шапку ў выглядзе цыліндра, на якую прыклеена ў выглядзе крыжы бяроства (крыж — сімвал сонца), у ёй — проразі для вачэй і рота. Раней нос рабілі з морквы. Шапку выраблялі з цэльнага куска бяросты, вывернутай “левым” бокам, таму яна мае бежавы колер. Бяроству трэба загітаўляць вясной, калі кара добра аддзяляецца, а дрэва павінна быць без сучкоў. Цыліндравай формы шапка робіцца ў два слоі кары, якая распарваецца, а па шву мацуецца швом “у палыцы”, як казалі мясцовыя майстры: з аднаго боку пікі, з другога зіркі, у якія

целаскладу. Да таго ж, у яго быў спадчынны руды кажух аж да пята, таму часцей за Дзеда хадзіў ён. Але аднойчы жонка, узлаваўшыся на яго, спаліла маску Дзеда, забараніўшы яму ўдзельнічаць у абрадзе, каб не выпіў лішчку. Маску зрабіў некалі Сцяпан Хаміцэвіч, і яго ўжо не было ў жывых. Калі ў 2008 годзе фотакарэспандэнт газеты “Звязда” Анатоль Кляшчук рабіў фотафіксацыю абраду, гурт быў амаль у тым жа складзе, што і ў 1995 годзе, толькі маску Дзеда зрабілі ўжо з кардону. У 2009 годзе яе аднавіў мясцовы настаўнік працы Аляксандр Дубіцкі разам з Мікалаем Хаміцэвічам, чый бацька ўмеў вырабляць туяскі, і яны разам загітаўлялі бяроству. Засвоіўшы тэхналогію вырабу гэтай маскі, Дубіцкі і па сённяшні дзень вырабляе гэтыя маскі як сувенір, а сам ходзіць за Дзеда. Маскак, майстар на ўсе рукі, вучыць дзяцей у школе і ў клубе жывапісу, распісу на шкляных вырабах масак, керамічных цацак. А клубнай работай у Восава кіруе зараз Сяргей Каваленя.

“Палескія крыніцы” пад кіраўніцтвам Валянціны Саротнік, а затым і Валянціны Цыляк з вёскі Восава, што знаходзіцца за 4 кіламетры ад Рога, і разам з імі шчадруюць у абрадзе вёскаў. Раней мужыкі шчадралі асобна, апрапануючы маскі калядных персанажаў (казалі: “у казлы хадзіць”), а дзеўкі і жанчыны — шчадрухі — спявалі пад вокнамі сваім гуртам. Потым утварыліся змешаныя гурты. Возера змерзне — на санях ездзілі шчадраваць у іншыя вёскі па той бок. Музыканты ігралі тады на дудках, каровіных ражках, кароў пасвілі з пастуховай трубой, былі і гарманісты, якія ігралі вяселі, танцы, — успамінаў Васіль Каваленя (1931г.н.), які сам на турэцкім барабане такія штукі вырабляе! А калі і гарманіст яму пад стаць, то такога барабаншчыка больш нідзе не знайсці.

Восаўскія і рогаўскія спявачкі выгадалі дзіцячы гурт “Раўчук” і цяпер маюць пераемніц у спевах. На Шчодры вечар дзеўкі заўсёды варожыць. Нехта доўгую жардзіну паставіць, а ўсе разбягаюцца: у чый бок упадзе, тая першая замуж упадзе. А то на дрымотні, не лічачы, ухопяць дровы і ў хату — калі няцотная колькасць, то замуж ніхто не пакліча ў гэтым годзе. А яшчэ бабы напякуць бліноў і раздадуць дзеўкам, а каторая з дома першы блін ухопіць, дык пакладуць у рад свае бліны і сочаць — чый блін сабака першым з’есць, той пара збірацца замуж. Навагодня ноч чароўная — што загадаеш, тое і збудзецца. І ляціць па наваколлі спрадвечная песня-шчадроўка: “Прачыстая ідзе, трох гасцей вядзе. Першы госцічок — ясна сонейка, другі госцічок — ясны месяцок, трэці госцічок — дробны дожджычок”.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ
Фота Алены ЛЯШКЕВІЧ

Штогадовая выстава Беларускага саюза майстроў народнай творчасці адчынілася пры падтрымцы Міністэрства культуры ў выставачнай зале Мінскага абласнога Цэнтра народнай творчасці ў 28 раз і працягнецца да 17 студзеня. Гэта каля 500 твораў, якія прадставілі больш за 100 майстроў з розных рэгіёнаў Беларусі, прынятых у саюз у апошнія гады, або тых, хто прэтэндуе на такі гонар. Яны дэманструюць свае намаганні да адроджэння традыцыйных рамёстваў, вяртання іх у жыццё грамадства, да захавання традыцыі і яе развіцця на аснове сучаснага мастацтва.

тва і прадоўжыцца амаль да праваслаўнага Вадохрышча.

Тут жа дэманструецца аўтарская калекцыя ёлачных цацак і атрыбутаў навагодняга свята 30-гадовага мінчаніна Ягора Казакова — вынік яго 5-гадовых пошукаў і захаплення. Ад уласнай бабулі ён заспеў мала такіх цацак. Але аднойчы на “Полі цудаў” рынку ў Ждановічах, якое наведвае кожную суботу з 6 гадзін раніцы, убачыў ёлачную цацку — выяву бабулькі, аблічча якой падалося яму яркім адбіткам часу. Прыцягнулі ўвагу таксама героі казак. З гэтага і пачаўся працэс назапашвання калекцыі з аўкцыёнаў, антыкварных магазінаў, так званых “блышных рынкаў”. Зараз яна налічвае каля 3,5 тысяч экзэмпляраў. Жонка падзяляе яго захапленне, хоць і нязручна трымаць у кватэры скрыначкі з цацакамі, якія запоўнілі ўсю вольную прастору. А мне ў гутарцы з гэтым цудоўным маладым чалавекам падалося, што праз выяву бабулі той першай цацкі ён атрымаў пасланне ад продкаў у тым, што яму наканавана быць захавальнікам гарадской традыцыі ўпрыгожвання зялёнай лясной прыгажуні-ялінкі цацакамі з ваты, кардону, пап’е-машэ, паперы і шкла, якая з’явілася пасля вясковага абавязковага атрыбута свята Калядаў — саламянага павука. Ягора вабяць гэтыя сляды часу, бо тое яго генетычная памяць, якая праявілася так нечакана для яго самога на радасць усім гарадскім жыхарам.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ

Фота Альфрэда МІКУСА

“Калядныя ўзоры”

А дметна тое, што ўсе работы так ці інакш працягваюць накірункі беларускага народнага мастацтва, традыцыйных промыслаў і рамёстваў: пляцення з прыродных матэрыялаў (саломы, чароту, сасновай драўніны і лазы, бяросты, скуры, нітак), мастацкай апрацоўкі дрэва (разьба, даўбёжнае і такарнае рамёствы, бандарства, цясларства і іншыя), ганчарства, ткацтва, вышыўка, карункапляценне, выраб выцінанкі, роспіс насценных дываноў і аплікацыя, роспіс па шкле, дрэве, палатне, бісерапляценне. Многія работы з поспехам могуць упрыгожыць сучасны інтэр’ер і касцюм, нагадаць пра традыцыі продкаў.

Наведвальнікаў сустракае навагодняя ёлка, упрыгожаная цацакамі з саломы і лазы, са столі спускаюцца саламяныя павукі, а па ўсёй

зале — вельмі прыгожыя вялізныя саламяныя разеткі з каляднымі сімваламі, выявы калядных гуртоў, маскі і атрыбуты традыцыйных абрадаў. На жаль, не ўсе майстры змаглі з-за каранавіруса прывезці свае работы. Але і так атрымалася цудоўнае суквецце талентаў, яркі калейдаскоп работ, прысвечаных Калядам — аднаму з самых доўгачаканых святаў зімовага сонцазвароту. І хоць першыя наведвальнікі выставы ў дзень яе адкрыцця таксама былі маскіраваныя, гэта не перашкодзіла ім атрымаць радасць ад судакранання з творчасцю сучасных народных майстроў і сустрэчы з іх нязменным кіраўніком, прафесарам Яўгенам Сахутам, які адкрываў выставу. Дудар Дзяніс Сухі стварыў непаўторны традыцыйны гукавы фон свята, якое пачалося ў Беларусі напярэдадні каталіцкага Рас-

Беларуская скульптура: новыя адкрыцці

Круглая скульптура — неад’емны атрыбут мастацкага ўбрання каталіцкага касцёла. Ва ўмовах Беларусі яна часцей за ўсе выраблялася з дрэва. Дрэва — недаўгавечны матэрыял, старажытных помнікаў з яго захавалася выключна мала. Таму кожны твор, які не кранулі час, войны і пажары, і які захаваўся да нашага часу, — найвялікшая каштоўнасць для мастацтва Беларусі, прыклад наследвання для сучасных майстроў.

Драўляныя скульптуры Ісуса Хрыста, Маці Божай і святых аздаблялі алтары і фасады каталіцкіх святых. Стылістыка іх выканання адпавядала духу часу. Трактоўка пластычнага вырашэння фігуры і складак адзення, характар вобразу былі сугучнымі эстэтычным запарабаванням грамадства і мелі

Распяцце XVI стагоддзя

асаблівасці ў кожную гістарычную эпоху.

Распяцце — найбольш ранні пластычны вобраз ва ўнутраным афармленні будынка заходнееўрапейскага касцёла. У сярэднявекowych храмах яно звычайна размяшчалася ўверсе перад прэсбітэрыем (прэсбітэры — частка касцёла між асноўным аб’ёмам і алтарнай апсідай) або ў галоўным алтары, а таксама пры ўваходзе.

Па меры будаўніцтва касцёлаў у Беларусі адбываецца развіццё мастацтва круглай пластыкі — скульптуры. Традыцыйная беларуская скульптура — драўляная.

У фондах Гродзенскага музея гісторыі рэлігіі доўгі час захоўвалася паліхромнае драўлянае Распяцце, якое па выніках папярэдняй фіксацыі атрыбувалася XIX стагоддзем. Не аднойчы яно звяртала на сябе ўвагу

спецыялістаў, якія, аднак, заўсёды абмяжоўваліся толькі славаесным каментарыем. У сувязі з падрыхтоўкай новай музейнай экспазіцыі, у якой павінна была быць прадстаўлена скульптура, узнікла неабходнасць ва ўдакладненні часу яе вырабу. Падчас спецыяльнага даследавання высветлілася, што яна можа быць больш ранейшага паходжання. У гэтай сувязі музей звярнуўся па дапамогу да пані Марыі Матушакайтэ з Каўнаса, якая шмат гадоў даследуе мастацтва драўлянай пластыкі на былых землях Вялікага Княства Літоўскага.

Даследчыца звярнула ўвагу на стылістыку перызома, якая шчыльна ахінае цела Хрыста. Яе драпіроўка аднолькава сабранымі па баках прамымі складкамі — галоўная характэрная рыса, якая дазваляе атрыбуваць помнік XVI стагоддзем.

Толькі ў рэнесансных творах скульптуры і жывалісу, як заўважыла пані Марыя, удалося знайсці прамыя або амаль прамыя складкі перызома. Звычайна яны ствараюць паралель-

ныя групы, якія даволі шчыльна ахінаюць цела. Яны значна карацей складаюць мяккага стылю готыкі і не падымаюцца ўверх як гатычныя складкі так званага ламамага стылю пачатку XVI стагоддзя.

Блізкая трактоўка цела Збавіцеля сустракаецца ў скульптурах Уваскрэслага Хрыста XVI стагоддзя. Прамымі паглыбленнямі трактуецца рэбра, што тыпалагічна звязваецца з яшчэ больш раннім перыядам. Доўгая шырокая барада сустракаецца ў партрэтах знаці сярэдзіны XVI стагоддзя.

У выніку даследчыца прышла да высновы, што скульптура выканана ў мясцовых традыцыях таленавітым майстрам, які не капіраваў творы вядомых скульптараў і выкарыстаў мясцовы тыпаж.

Ігар ГАНЧАРУК,
навуковы супрацоўнік
Гродзенскага дзяржаўнага
музея гісторыі рэлігіі
Фота аўтара

А зімой думаем пра вясну...

У акадэмічнай фальклорнай серыі “Беларуская народная творчасць” выйшаў 48-ы том “Масленіца. Абрад. Песні. Напевы”

Выдавецтва “Беларуская навука” на мінулым тыдні надрукавала кнігу, над якой я працавала з 2014-га года. Гэта зборнік, які змяшчае апісанні абрадаў, тэксты і ноты масленічных песень. Матэрыял я расчытвала з захаваннем дыялектных асаблівасцей з архіўных і ўласных экспедыцыйных аўдыязапісаў, частку перадрукавалі з ужо апублікаваных крыніц, у тым ліку маладзечанскага дасяжных. Музыкальную частку выдання (натацыі, тэматычны ўступны артыкул) рэдактавала Алена Ляшкевіч, а апрацавала я Васіліна Прыбылова.

СТРУКТУРА КНІГІ

Том атрымаўся вялікі (816 старонак) і даволі дарагі. Набудзе яго хіба зацікаўлены спецыяліст. Для больш шырокай публікі, ужо разумею, трэба рабіць нейкае “выбранае”. У той жа час, для бібліятэк і ўстаноў культуры зборнік можа стаць праўдзівай энцыклапедыяй, якая дапаможа рэканструаваць святкаванне Масленіцы ў пэўнай мясцовасці.

Том з’яўляецца першым навукова атрыбуваным зборам, прысвечаным абрадавым традыцыям перыяду Масленіцы ў Беларусі. Заснаваны на багатай факталогіі XIX - XXI стст., збор уключае тры раздзелы, у якіх даецца комплекснае апісанне абрадавых дзеянняў масленічнага перыяду, прымеркаваных да іх песень і напеваў. Уступны артыкул раскрывае гісторыю збірання масленічных песень і апісання святкавання Масленіцы, дае іх класіфікацыю, акрэслівае сімваліку і лакальны адметнасці. Распаўсюджванне найбольш істотных элементаў масленічнай абраднасці адлюстравана на картах. Асобна паказваецца этнамузычная спецыфіка песенна-абрадавых масленічных традыцый, акрэсліваецца тыпалогія і мелагеаграфія абрадавых напеваў, адлюстравана як у арганізацыі нотна-тэкставага раздзела, так і на спецыяльных картах.

У раздзеле “Абрад” змешчаны апісанні святкаванняў Масленіцы, вялікая частка якіх набрана з архіўных і маіх уласных экспедыцыйных аўдыязапісаў з захаваннем асаблівасцей мясцовых гаворак. Публікуюцца таксама апісанні з выданняў канца XIX - пачатку XX стст. (у маім перакладзе на беларускую з рускай і польскай моў) і з сучасных друкаваных крыніц. І публікацыі класікаў беларускай этнаграфіі канца XIX - пачатку XX стст., а яшчэ сучасныя метадычныя выданні ўстаноў культуры і адукацыі, якія часта выходзяць зусім малымі накладамі, мала дасяжных шырокай публіцы. Іх перадрук у адным зборніку дазволіць

чытачу атрымаць цэльнае ўяўленне пра беларускую Масленіцу. Раздзел “Песні” фарміраваўся па такім жа прынтцыпе.

У раздзеле “Напевы” — нотныя расшыфроўкі 117 масленічных песень, зробленыя пераважна з экспедыцыйных матэрыялаў. 22 натацыі ўзяты з друкаваных крыніц і прыводзяцца ў рэдакцыі Васіліны Міхайлаўны Прыбыловай з максімальным захаваннем аўтарскіх версій.

Найбольш падрабязныя, комплексныя апісанні масленічных святкаванняў у зборніку ўзяты з архіва Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук Беларусі (цяпер у складзе Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН) і з маіх уласных палявых запісаў. Большасць звестак архіву паходзіць з Віцебшчыны. Я даследавала 51 вёску ў 22 раёнах Беларусі:

Аршанскім, Віцебскім і Талачынскім Віцебскай вобласці, Асіповіцкім, Горацкім, Клічаўскім, Краснапольскім, Круглянскім і Мсціслаўскім Магілёўскай вобласці, Жыткавіцкім і Лельчыцкім Гомельскай вобласці, Бярэзінскім, Капыльскім, Крупскім, Любанскім і Маладзечанскім Мінскай вобласці, Мастоўскім Гродзенскай вобласці, Драгічынскім, Камянецкім, Лунінецкім, Пінскім і Столінскім Брэсцкай вобласці. Частка запісаў зроблена ў экспедыцыйных рэспубліканскага моладзеванага грамадскага аб’яднання “Студэнцкае этнаграфічнае таварыства” і маладзечанскага этнаграфічнага клуба “Кола”.

У том увайшлі звесткі пра святкаванне Масленіцы з усёй беларускай этнічнай тэрыторыі (адпаведна картам Мітрафана Доўнар-Запольскага і Яўхіма Карскага), не абмяжоўваючыся сучаснымі межамі Рэспублікі Беларусь. То бок ёсць звесткі са Смаленшчыны, Пскоўшчыны, Беластоцкай, Віленскай краіны. Аднак, найбольш увагі надаецца запісам, зробленым у сучасных адміністрацыйных межах Рэспублікі Беларусь.

НЕКАТОРЫЯ ЦІКАВОСТКІ ВЫДАНИЯ

Багацце прадстаўленага ў том матэрыялу па Масленіцы дазваляе сцвярджаць, што перыяд перад Вялікім постам так ці інакш вылучаўся па ўсёй Беларусі. Масленіца — святочны перыяд на мяжы зімовага і веснавага каляндарных цыклаў, час якога разлічваецца залежна ад даты Вялікадня. Масленічны абрадавы комплекс

Да XIX ст. у большасці выпадкаў фігуруе толькі назва свята, без апісання абрадаў ці песень. “Масленая недела” згадваецца ў Апавесці мінулых часоў пад 1074 і 1112 гг.: «Феодосий имел обычай в наступлении поста, в воскресенье на Масленой неделе вечером, по обычаю прощаясь со всей братией, поучать ее, как проводить время поста»; “И повелел князь митрополиту поставить его с радостью игуменом. И поставлен он был на Масленой неделе

фічнага таварыства “Этнаграфічны зборнік”. У 1853 годзе там апублікаваны нарыс Івана Юркевіча “Астрынскі прыход Віленскай губерні Лідскага павета”, дзе аўтар апісвае масленічныя ігрышчы моладзі, катанні, прывязванне “калодкі”. Першым надрукаваў беларускія масленічныя песні Пётр Бясонаў у 1871 годзе. Гэта 40 тэкстаў, сабраных у Слуцкім і Барысаўскім паветах Мінскай губерні. Большасць твораў мае любоўна-шлюбную і сямейна-побытавую

Масленічнае печыва “чырачкі”. Вёска Тонеж, Лельчыцкі раён.

Даведка

Серыя “Беларуская народная творчасць” выдаецца з 1970 г. Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН. Выйшла 47 тамоў, прысвечаных розным жанрам беларускага фальклору (песням і абрадам каляндарнага і сямейнага цыкла, казкам, прымаўкам, выслоўям, прыпеўкам, пазаабрадавым песням). Апошнім том, “Народная медыцына”, выдадзены ў 2007 г., уключае 13 том, “Масленіца — Таццяна Валодзіна. І вось праз 13 год серыя працягваецца! “Масленіца” стала 48-м томам.

в четверг, февраля 9”; назва “Мясапуст” — пад 1092 г.: “В те же времена многие люди умирали от различных недугов, так что говорили продающие гробы, что “продали мы гробов от Филиппова дня до Мясопуста 7 тысяч”. Масленіца згадваецца ў Цвярскім летапісе пад 1177 г. У XV ст. Пскоўскі летапіс паведамляе: “Народны звычай падзяляў зіму на тры высельныя перыяды: Каляды, вяселлі і Масленіцу, у якіх прыкметныя рэшткі паганскіх абрадаў”.

Першае разгорнутае апісанне Масленіцы змешчана ў часопісе Рускага геагра-

тэматыку, сем песень — абыходных.

У “Апісанні Барысаўскага павета” Яўстах Тышкевіч згадвае “Зімовыя Дзяды”, якія прыпадаюць перад Запустамі, і піцца, што на стол падавалі ногі вепрука і бліны. Гэта першае вядомае апісанне Масленічных Дзядоў. Яно мае паралелі ў сучасных запісах пра “Буркаўскія Дзяды”, “Буркаўкі” — назва Масленічных Дзядоў, якая фіксуецца ў ваколіцах Бягомля (тэрыторыя ўваходзіла ў склад Барысаўскага павета, цяпер — Докшыцкі раён). На Буркаўкі варылі свіныя ногі, якія таксама маглі на-

зваць “буркаўкі”: “Калі буркаўкі варач, то тады завіруха. Ну, дык жа ж буркаіць тады” (вёска Бродок Докшыцкага раёна). Такая ж назва сустракаецца ў дачыненні да дзіцячых забавак са свіной костачкі: “З костачкі такой прадагаваченькай буркаўкі дзелалі. І буркалі, вродзе, штоб свінні вяліся. На нігачку навізавалі. Цягаеш, яны буркаюць, костачка круціцца. [Гэта гульня такая?] Не, дзеці, гэта не гульня. Былі такія старыя людзі, і вот яны як якая варажба ці што такая. Пабуркаць нада абізацельна на Дяды гэтай костачкай, каб вялася скаціна. Дзеці потым з ей вазіліся” (вёска Сасновая Докшыцкага раёна). Таццяна Валодзіна, аналізуючы лексему “буркаўкі”, адзначае складаны ўзаемадчынны матываў ушанавання памерлых, атмасферных з’яў і магіі плоднасці.

Для крыніц XIX - 1-ай пал. XX стст. характэрная перадача тэкстаў песень без асаблівай увагі да дыялектных асаблівасцяў, апісанні абрадаў ад імя збіральніка, літаратурнай мовы. Не праводзілася дакладнай пашпартызацыі запісаных звестак. Да сярэдзіны XX ст. назапасіўся значны масіў матэрыялаў па святкаванні Масленіцы ў розных рэгіёнах Беларусі, аднак толькі сабраныя пазней звесткі дазволілі акрэсліць арэалы бытавання і асаблівасці некаторых масленічных песень і абрадаў. Таму істотна не спыняцца, нягледзячы на вялікую колькасць назапашаных дадзеных, і працягваць распытваць старажылаў пра традыцыі святкавання Масленіцы ў вашай мясцовасці.

Абрадавая частка Масленіцы мае супольныя рысы на вялікіх тэрыторыях, у той час як сюжэты песень лакалізаваны больш вузка, мелася жа беларускай Масленіцы вылучаецца найбольшай разнастайнасцю мясцовых варыянтаў. Усходняя Беларусь выступае як тэрыторыя бытавання ўласна масленічных абрадавых напеваў, на Палессі падчас Масленіцы выконвалі загукальныя і веснавыя песні; на астатняй тэрыторыі краіны да гэтага перыяду прымяркоўваліся песні з любоўна-шлюбнымі і сямейна-побытавымі сюжэтамі.

Масленічныя песні адлюстроўваюць настрой перыяду, абрадавыя рэаліі, апяваюць працэсы, якія адбываліся ў сялянскім соцыуме (завяршэнне пераходу маладой жанкі ў сям’ю мужа, якое распачалося нядаўнім вяселлем). У песнях можа ўтрымлівацца зварот да персаніфікаванага вобраза Масленіцы, у гуканнях — зварот да Бога ці вясны.

Алена ЛЯШКЕВІЧ,
супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі
Фота аўтара

Імя Фёдара Дастаеўскага не мае патрэбы ў прадстаўленні. Па дадзеных UNESCO і сёння гэты пісьменнік з'яўляецца адным з самых чытальных у свеце. Вядомасць яго сягае ад амерыканскага кантынента да Японіі, ад Афрыкі да Азіі, ад Еўропы да Аўстраліі. Дастаеўскага ўважліва вывучаюць, пра яго працягваюць пісаць даследаванні, здымаць стужкі, ствараюць аб'яднанні яго імя. Гэты зусім няпросты, але ўвесь час надзіва сучасны пісьменнік зацікавіў свет яшчэ ў далёкім 1881 годзе — тады ў ЗША на англійскую мову была перакладзеная яго кніга “Занатоўкі з мёртвага дома”.

Дастаеўскага абгрунтавана асацыявалі і працягваюць асацыяваць з Расіяй. Тым не менш, карані роду Дастаеўскіх бяруць свой пачатак у паўднёва-заходніх землях Беларусі. Род гэты вельмі старажытны і многія яго прадстаўнікі пакінулі свой адбітак не толькі ў гісторыі і культуры Беларусі, але і Расіі, Украіны і Польшчы. Былі сярод іх і ваяры, і святары, і земляне (ваенаслужачыя насельніцтва Вялікага Княства Літоўскага і Польшчы ў XVI — XVIII стагоддзях). Яны пераходзілі ў каталіцтва, ці, наадварот, прымалі праваслаўе, рабіліся шляхтай, служылі польскім каралям і нават прымалі ўдзел у іх абранні. Спляценне гістарычных падзей і чалавечых лёсаў часам нараджае геніяў, якія сілай свайго таленту і прадбачання расоўваюць межы і таму маюць прыналежнасць ужо да ўсяго свету. Адным з такіх геніяў, радавод якога бясспрэчна звязаны з Беларуссю, і стаў Фёдар Дастаеўскі.

“DOSTOINIK”, ТО-БОК НАБЛІЖАНЫ ЎЛАДАРА

6 кастрычніка 1506 года князь Фёдар Яраславіч Бароўскі дорыць свайму сыну баярскаму (то-бок слуге) Данілу Іванавічу Рцішчаву ў пажыццёвае валоданне частку вёскі Дастоева з некалькімі дво рышчамі ў селішчах Палкоцічы, Зенкавічы, Малдове і Парэччы, на паўночны ўсход ад Пінска, паміж рэкамі Пінай і Яцольдай, а таксама палову выспы (лесу) Кротава. Дарэчы будзе дадаць, што, паводле некаторых даследчыкаў, назва “Дастоева” ідзе ад польскага “dostoinik”, што значыць саноўнік, набліжаны ўладара.

Дароўную пацвярджае захаваны дакумент — грамата, выдадзеная князем пінскім Фёдарам Яраславічам і яго жонкай княгіняй Аленай, у якой гаворыцца:

“А дали есмо тому нашему боярину тое именье со всем с тым, што из старины к тем дворищом-прислухало, с землями пашными и з бортными, и з их ловы, и з реками, и з луги, и с сеножатыми, и з езы, и с озеры и со всих-тых земель входы. А волент тот боярин наш в том своем именьи, в данине нашей двор себе поселити, и пашноу вчинити, и млыны сыпати... А людем его подводы не давати, а ни в облаву не ходити, а ни повозу не возити. А дали есмо тое именье тому нашему боярину вечно и непорушно, ему, и его жоне, и их детем, и их счадком”.

1 мая 1528 года пінскі баярын Даніла Рцішчаў, згодна з пастановай Віленскага сейма, павінен быў выставіць са сваіх ма-

ёнткаў на ваенную службу аднаго каня. Сціплым архіўным крыніца зафіксавалі гэты факт, а вось гісторыкі-даследчыкі роду Дастаеўскіх звярнулі ўвагу на іншыя згадкі прозвішча “Рцішчаў” у больш ранніх крыніцах...

СЛЕД ЗАЛОТой АРДЫ

Праз дзесяць гадоў пасля заканчэння Кулікоўскай бітвы з Залатою арды да вялікага князя Дзмітрыя Іванавіча Данскога прыбывае на служэнне нейкі шляхетны татарын Аслан Чэлебі Мурза. Ён быў ахрышчаны паводле праваслаўнага абраду, новае імя атрымаў Пракопій. Князь жэніць яго з дачкой княскага стольніка Зотыка Жытова Марфай і дорыць яму “ў кармленне” сядзібу Крэменск (“Крамьянец”).

У Пракопія было тры сыны, якіх клікалі Арсеній, Фёдар і Леў, па мянушцы “Шырокі Рот”. Адсюль і пайшло прозвішча “Рцішчаў”. Яго нашчадкі служылі расійскаму трону стольнікамі і ў іншых чынах, і былі адзякаваны ад тагачасных уладароў маёнткамі.

Відаць, Рцішчавы ўваходзілі ў асяроддзе Серпухоўскага і Бароўскага князя Уладзіміра Андрэевіча, стрыечнага брата Дзмітрыя Данскога. Нашчадак Уладзіміра Андрэевіча — Серпухоўскі і Бароўскі князь Іван Васільевіч, не паладзіўшы з вялікім князем маскоўскім Васілём Цёмным, быў вымушаны збегчы ў Літву ў 1456 годзе. Вялікі князь літоўскі і кароль польскі Казімір IV Ягайла адорвае ўцекача княствам Пінскім. Такім чынам Іван Васільевіч становіцца князем Пін-

Дастаеўскія: карані роду

Герб, да якога належаў род Дастаеўскіх.

скім. Хоць і няма прамых сведчанняў, што вышэйназваны Даніла Іванавіч Рцішчаў уваходзіў у самае набліжанае да князя кола пінскіх баяраў, тым не менш, ён, несумненна, быў да яго дастаткова блізка.

Нашчадкі Данілы па мужчынскай лініі ўжо называюцца Дастаеўскімі (дакладней — Дастоеўскімі), і таму 1506 год можна лічыць датай узнікнення і замацавання гэтага прозвішча. Праўда, зацвердзілася яно за нашчадкамі не адразу. У баярына Данілы Рцішчавы было два сыны: Іван і Сямён. Сямён згадваецца з прозвішчам Арцішчаў. Іван называецца Рцішч-Дастаеўскі. Сямёну Данілавічу адышло паселішча Палкоцічы. Дастоева, згодна Пісцовай кнізе Пінскага і Клецкага княстваў, адышло Івану Данілавічу. Сямён выкупіў зямлю і заснаваў праваслаўную царкву ў гонар прападобнага Сімяона Стоўпніка. Многія даследчыкі мяркуюць, што за агароджай гэтай царквы быў пахаваны і сам Даніла Рцішчаў. Вельмі можным шляхціцам ён не быў, таму радавога склепа не меў. Царква была драўляная і неўзабаве згарэла ад удару маланкі. Захаваўся гістарычны дакумент, у якім гаворыцца: “Мяжа вёскі Ляхавічы. Першая сцяна галоўная,

пачынаецца ад зямлі Івана Дастаеўскага”. Гэты дакумент з’яўляецца першым згаданнем прозвішча Дастаеўскіх.

Шлюб Івана Данілавіча і Ганны Фурсовіч, дачкі пінскага баярына Бенедыкта Фурсовіча, з уплывовага шляхецкага роду павышае саслоўны статус Дастаеўскіх. Іван мае дом у Пінску “на другім баку старога рынку”. У той час дамы там стаялі так шчыльна, што агародаў ніхто практычна не меў. Сямён Данілавіч на ўскрайкавай Гарадзіскай вуліцы ўжо мог гэта сабе дазволіць, што і адзначана ў архівах. У пачатку XIV стагоддзя Пінск увайшоў у склад Вялікага Княства Літоўскага. У 1521 годзе польскі кароль Жыгімонт I Стары скасаваў Пінскі ўдзел і перадаў горад сваёй жонцы каралева Боне. У 1569 годзе паміж Вялікім Княствам Літоўскім і польскай каронай была заключана Люблінская ўнія аб’яднанні. У 1581 годзе горад атрымлівае Магдэбургскае права і герб: залаты лук з нацягнутай цэпвой і страла са сталёвым наконечнікам на чырвоным полі шчыта.

ШЛЯХТА ДАСТАЕЎСКІЯ, ГЕРБ “РАДВАН”

Хоць у Івана і было яшчэ прозвішча Рцішч-Дастаеўскі, але ўжо яго

сыны — Фёдар і Стэфан Іванавіч, сталі пісацца проста Дастаеўскія. Так паўстаў род, тыповы для Палесся, сярэдняй службовай шляхты, які валодаў фальваркамі, займаў розныя дзяржаўныя пасады і які меў свой герб. Дастаеўскія былі шляхціцамі і належалі гербу “Радвана”, што азначала, што “яны былі шляхетнымі, ішлі на вайну пад сцягам свайго апекуна Радвана і мелі права насіць яго герб”, — паведамляла Любоў Фёдаруна Дастаеўская, дачка пісьменніка ў сваіх успамінах.

Шляхта, звязаная паміж сабой суседствам або сваяцтвам, падчас вайнаў выступала пад адным сцягам або харугвай. У лексікон шляхціцаў увайшло паняцце “гербавае сваяцтва”, калі сем’я, не знаходзячыся ў крэўных сувязях, тым не менш аб’ядноўваліся пад адным гербавым сцягам. Да герба “Радван”, акрамя Дастаеўскіх, належала яшчэ 150 шляхецкіх прозвішчаў.

На працягу многіх гадоў гэты герб выкарыстоўвалі чатырыста родаў. Яго прадстаўніком з’яўляецца прадстаўніком з’яўляецца і наш славуць пісьменнік Уладзімір Караткевіч. Ягоны далёкі продка Даніла Караткевіч — небагаты шляхціц з мінскага ваяводства — за ваенныя заслугі разам з братам атрымаў ад вялікага князя Жыгімонта II Аўгуста ў 1546 годзе герб Радван і маёнтка Караткі. Іван Фёдаравіч Паскевіч — рускі ваенны дзеяч, генерал ад’ютант — са сваёй жонкай Лізаветай Грыбаедавай-Паскевіч таксама мелі даччыненне да гэтага герба. Не кажучы ўжо пра тое, што Лізавета Грыбаедава-Паскевіч была стрыечнай сястрой Аляксандра Грыбаедава, продкі якога таксама паходзілі з тутэйшых зямель.

Геральдычныя даведнікі даюць дэталёвае апісанне герба — у чырвоным полі залатая царкоўная харугва з трыма канцамі над ёй, пасярэдзіне яе верхняга краю, змяшчаецца залаты кавалерскі крыж або канец стралы, над верхам з каронай — пяць страўсавых пёраў. Легенда адносіць узнікненне герба да вайны XI стагоддзя, якія кароль Баляслаў II Смелы вёў з Руссю:

“Начальник воинства, дабы тщательным радением безопаство воинству промыслить”, паслаў на выведку нейкага воіна, імя якога было Радван, і ён, каб падбадзёрыць войска, “побежал в село ближнее, похватил хоругвь из церкви, прибежал на неприятелей, познали ратные люди своего водителя, восприяли сердце, и помышляюще неприятелю, что новое войско с новым знаменем воинским пришло, разбили, да победу двоежды восприяли. Возвратився в обоз Радван со многими пленники с знамены, с добычью и с победою во свидетельство вечные славы, хоругвь церковную с крестом и половиною стрелы от Болеслава короля в клеймо и герб шляхетства себе и наследником своим сподобился и улучил”.

Некаторая частка Дастаеўскіх прыняла каталіцтва або ўнію. Так, у 1647 годзе ў Кіеве на з’ездзе шляхты і праваслаўнага духавенства падчас абрання архімандрэя Кіева-Пячэрскай лаўры з’яўляецца Акандзі Дастаеўскі. Трэба сказаць, што Пінская галіна роду Дастаеўскіх з пэўнага часу пачала пастаянна прысутнічаць на тэрыторыі сучаснай Украіны, то-бок продкі Дастаеўскіх паступова рассяляліся яшчэ больш на паўднёвы захад. “Калі мае продкі пакінулі цёмныя лясы і гразкія балоты Літвы, — пісала дачка Дастаеўскага Любоў Фёдаруна, — яны былі, верагодна, аслеплены святлом, кветкамі і эліністычнай паэзіяй Украіны; іх душа была сагрэта паўднёвым сонцам...”

Архіўныя крыніцы сведчаць, што і ў 1570-х гадах у ваколіцах Уладзіміра-Валынскага пражываў Фёдар Іванавіч Дастаеўскі, землянін Пінскага павета — “упаўнаважаны прыцель” уцекача ў Літву, апальнага князя Андрэя Курбскага. Менавіта Андрэй Курбскі ў сваіх лістах абвінавачваў Івана Грознага ў знішчэнні без усялякай віны многіх Рурывічаў, выгнанні прафесійных ваяводаў за межы Масковіі і замены іх на лісліўцаў...

Сяргей БУРАКОЎ

Працяг —
у наступных нумарах “К”.

(Працяг.
Пачатак у № 51, 2020)

Наглядзячы на такі заглавак, казаць пра “стары шляхецкі род Занаў”, на жаль, не выпадае. Продкі філамата і “архіпрамяністага” Тамаша Зана паходзілі з мяшчанаў і жылі ўвесь час у Радашковічах. У папярэднім частцы мы разгледзелі карані роду, і галіну, якая ўсярэдзіне XVIII стагоддзя неяк сама па сабе знікла з далягляду. Запачаткаваў яе Міхал Зан, верагодна, старэйшы брат Францішка, які лічыцца прадзедам Тамаша. Прышоў час распавесці пра галіну “нашчадкаў” Францішка, якая, ператрываюшы ўсе катаклізмы XVIII — XX стагоддзяў, згасла ў 1989 годзе.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

ГУЛЬНЯ Ё СХОВАНКІ

Усё, што было вядома пра Францішка да сённяшняга дня — фальсіфікаты прывілеяў караля Яна III Сабескага “на чын ротмістра лёгкай кавалерыі (рэйттары) войск ВКЛ” (23 красавіка 1694 года) і “прадажнае права на маёнтак Васнёўка”, які нібыта Францішак набыў у каралеўскага двараніна Пятра Трызны (3 студзеня 1697 года). А што ж тады праўда?

А праўда ў наступным. Нарадзіўся Францішак у пачатку XVIII стагоддзя. 14 снежня 1745 года Францішак ажаніўся ў Радашковічах з Канстанцыяй Наць (Naciowna). У метрыцы шлюб дадаткаў “пан”, “нобль” няма — у адпозненне ад метрык шляхты, дзе такія “рэгаліі” пазначаліся амаль заўсёды.

Згодна з афіцыйным радаводам, Францішак меў аднаго сына — Тамаша (дзед філамата). Але Канстанцыя не магла быць яго маці, бо сам Тамаш павінен быў нарадзіцца да 1740 года, ажаніцца неўзале ў 1759 годзе (да снежня), і першае дзіця нарадзіць ў 1760-м. Магчыма, Францішак быў жанаты двойчы і Канстанцыя была ўжо другой жонкай. Але ці не быў бацькам Тамаша Міхал, які ажаніўся першы раз у 1734 годзе? Адны загалкі. І ці будучы яны разгаданы — пытанне.

ГУЛЬНЯ Ё СХОВАНКІ — 2

Будучы шчырым мешчанінам Тамаш (дзед філамата), мяркую, і падумаць не мог, што прыйдзе час, калі яго нашчадкі будуць падрабляць каралеўскія прывілеі, робячы з яго шляхціца. Так на свет з’явіўся прывілей караля Станіслава

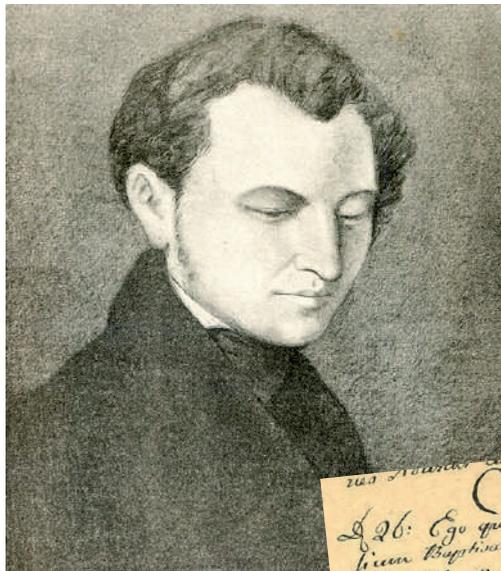
Аўгуста Панятоўскага (4 чэрвеня 1773 года). Ім, за заслугі перад айчынай “благароднага бацькі Францішка” і яго самога, Тамаша, “ўзнагародзілі” тытулам “чаініка Нурскай зямлі” (у Мазавецкім ваяводстве Польскага каралеўства). Рэальна такога прывілея не існавала. Дапытлівыя царскія ўраднікі, якіх Заны спрабавалі вадзіць за нос, правялі сваю праверку і згаданага прывілея ў кнігах Галоўнага Трыбунала ВКЛ не знайшлі. Яшчэ раз нагадаю, што і ў кнізе рэстра каралеўскіх прывілеяў за XVIII стагоддзе прозвішча Занаў не значыцца зусім.

Што ж можна пра яго сказаць дакладна?

радашковіцкім касцёле. І такім чынам мог істотна паўплываць на змест некагორых метрычных запісаў.

Антон, які нарадзіўся 22-га, і быў ахрышчаны 23 студзеня 1772 года, ажаніўся неўзале ў 1806 годзе з Вікторыяй Турчыновіч. У гэтым шлюбe нарадзіліся — Юстына, Петранэла, Тамаш і Аляксандр-Міхал. Апошні прыйшоў на свет 4 лютага 1817 года ў двары Бялая (Стваловіцкая парафія), але хрост быў дапоўнены толькі праз дванаццаць гадоў 17 красавіка 1829 года. Прычым у Стваловічах ужо ніхто і не сумняваўся ў шляхецтве Занаў. Цікава, што Аляксандр у 1836 годзе абраў кар’еру вайскоўца, у

Таямніцы Занаў, герба “Ястрабец”

Тамаш Зан. Малюнак XIX стагоддзя.

А ГЭТА ЁЖО ФАКТ

Тамаш пражыў нядоўгае жыццё і памёр у Радашковічах 23 студзеня 1788 года ва ўзросце 48 гадоў. Калі і дзе ён ажаніўся з Евай (яе прозвішча не знойдзена) высветліць пакуль не ўдалося. Хутчэй за ўсё гэта адбылося ў Радашковічах. Ева памерла 6 сакавіка 1773 года, як напісана ў метрыцы ва ўзросце “plusminustrintasetem” (37 гадоў) . У “Гербоўніку Беларускай Шляхты” згадваецца толькі тры сыны Тамаша. Але дзяцей было значна болей. Удалося знайсці метрыкі чатырох дачок — Марыяны (хрост 10 жніўня 1760 года), Антаніны-Вікторыі (2 студзеня 1763 года), Алены (хрост 1 сакавіка 1765 года), Юстыны (нарадзілася 7-га, ахрышчана 10 студзеня 1771 года), і трох сыноў. Бацька філамата Тамаша быў найстарэйшы — Караль, Станіслаў-Костка нарадзіўся 2-га, і быў ахрышчаны 3 студзеня 1767 года. Будучы ксёндз Валянцін-Антон прыйшоў на свет 5-га, і быў ахрышчаны 7 красавіка 1769 года. Ужо ў лютым 1794 года ён распачаў сваю душпастырскую працу ў

1843 годзе быў “прапаршчыкам Кабардзінскага егерскага палка”, а ў 1844-м ужо “надпаручнік генерал-лейтэнанта князя Чарнышова егерскага палка”. У 1838 годзе ўдава Аляксандра разам з дзецьмі жыла ў вёсцы Запалыкі (блізу Залесся) у сваякоў.

Аказалася, што не толькі каралеўскія прывілеі і судовыя дакументы падрабляліся Занамі, але і метрычныя запісы. Пры параўноўванні метрыкі хросту Караля (бацька філамата) з метрычнай кнігі радашковіцкага касцёла і яе “копіі” з дваранскай справы была заўважана невялічкая праўка, унесена ў “дваранскі варыянт”.

Калі ў арыгінале на лацінскай мове бацькі Караля “CiviumRadoszkovien”, то ў выпісе метрыкі, зробленай у 1837 годзе, яны ўжо “Благородные” (шляхта). Завершў падмену асесар ксёндз Магільніцкі і іншыя чыноўнікі.

БІЛЕТ У ЖЫЦЦЕ

Ці быў такі вялікі сэнс змагацца за “шляхецтва” ў твая часы? Быў! Бо шляхецтва адчыняла перад чалавекам дзверы цывільнай і вайскавай кар’еры. Ні мяшчане, ні сяляне такіх шанцаў не мелі. Зноў-такі, і падаткі, здаецца, былі зусім іншыя. Сяляне ж, у якасці “бонуса”, з прыходам на беларускія землі расійскага панавання (у выніку трох падзелаў Рэчы Паспалітай) атрымалі прыгон і рэкрутчыну.

Таму, сэнс ісці “вабанк”, рызыкнуць усім, але дабіцца для сваіх дзяцей лепшай долі ў Караля Зана быў. І ён з гэтай задачай, з

1794 года. Там, на Празе, баронячы мост, па якім на заходні бераг Віслы ўцякалі месцічы Варшавы, загінулі гераічнай смерцю кіраўнікі паўстання ў ВКЛ — генералы Якуб Ясіньскі і Тадэвуш Корсак. На Каменкоўскіх могілках (на Празе) ёсць сімвалічная магіла гэтых герояў, нашых землякоў.

Не маючы ўжо чаго ехаць у Варшаву, а таксама магчымасці развітацца з жонкай, бо ўся ваколца Радашковічаў была на той час пад пільным кантролем “маскавітаў”, Караль Зан змяніў каня на човен і адплыў у Каралявец (Кёнігсберг). Вярнуўся ён з выгнання толькі праз год пасля нараджэння сына

раўды з’ехаў і вярнуўся толькі напрыканцы 1797 года, то і Тамаш, і Ігнат не нарадзіліся б зусім. Дык, ці быў той гераічны эпізод з “паслом на сойм”, “паўстаннем”, “эміграцый?”

Дарэчы, усе гэтыя пошукі слядоў прашчуралі ў славурых бітвах былі вельмі ўласцівы нашай шляхце. Узгадваюцца “рыцарскія латы і паўстанская экіпіроўка слаўных прадкаў” Адама Міцкевіча, якія яго бацька захоўваў ў стайні. Дарэчы, у дакументах пра іх гераічныя чыны — аніякіх слядоў.

ДЫЛЕЎСКІЯ, ДУЛЕЎСКІЯ, ДУЛЕБСКІЯ, ДУЛЕПСКІЯ...

Што датычыцца маці Тамаша Зана Кацярыны Дылеўскай, то і тут, як аказалася, ёсць над чым паразважаць. Згодна афіцыйнай версіі яна паходзіла з уніяцкай шляхты і была звязана з родам Дылеўскіх з Уздзеншчыны. Праўда, дакументаў, якія б пацвердзілі гэтыя звесткі, пакуль не знойдзена.

Праглядаючы метрычную кнігу радашковіцкага касцёла напаткаліся мне шматлікія згадкі пра нейкіх Дылеўскіх. Праўда, прозвішча іх пісалася па рознаму — Дулеўскія, Дылеўскія, Дулепскія, Дулебскія і аднаго разу падаецца нават Дулькевічы (кума іх сына быў дзед філамата Тамаш). Кола сяброў гэтых Дылеўскіх-Дулеўскіх... твая самья асобы, што і ў Занаў. Але галоўнае не гэта, а тое, што гэтыя Дылеўскія былі простымі сялянамі з Радашковічаў.

Спраўдзіць, ці паходзіць маці Тамаша з гэтага роду, пакуль не ўдалося. Але такая зухаватая думка сама просіцца на стол. Бо з якой нагоды ўздзенская шляхцянка пайшла б замуж за радашковіцкага мешчаніна, ды яшчэ зусім не зможнага. З другога боку, былі свае мясцовыя Дылеўскія, даволі разгалінаваныя, з якімі Заны, безумоўна, былі добра знаёмы.

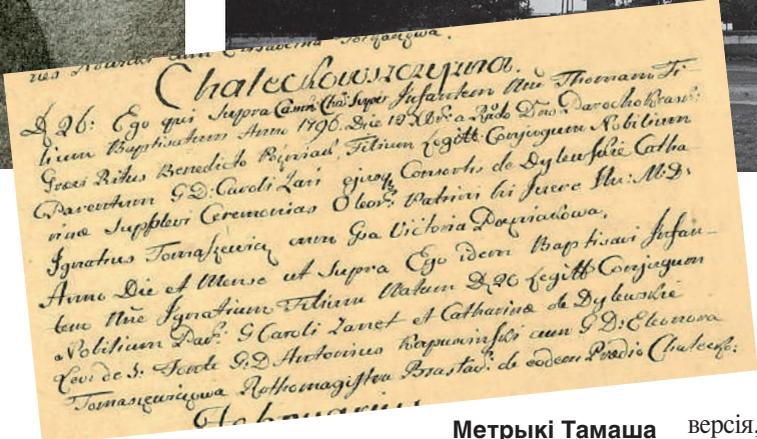
Ускосна на карысць новай версіі можа сведчыць тое, што Тамаш Зан “Першым з кола віленскіх паэтаў прызнаў беларускую народную творчасць за адзін з найгалоўнейшых раздзелаў свае паэтычнае праграмы”. Так напачатку XX стагоддзя напісаў пра творчасць Зана Станіслаў Станкевіч.

Падсумоўваючы здабыткі “Заніяны” можна сказаць наступнае — “загалкі множацца”. А ці будучы на іх адказы, ніякай пэўнасці, прынамсі ў мяне, няма.

Наперадзе нас чакае апавед пра сем’і Караля Зана і сына яго Тамаша.

Частка II

Новы касцёл ў Радашковічах. Фота канца XIX — пачатку XX стагоддзяў.

МЕТРЫКІ ТАМАША І ІГНАТА ЗАНАЎ. (Са збораў аўтара).

дапамогай брата-ксендза, справіўся.

Што ж нам вядома пра бацькоў “архіпрамяністага”? Фактычна толькі тое, што напісана ў біяграфіі Тамаша Зана. І да падзеяных звестак, у свеце апошніх падзей, трэба ставіцца вельмі падазрона.

Афіцыйная версія сцвярджае, што Караль Зан, не маючы яшчэ 24 гадоў, але ўжо жанаты, меў сына Вінцэнта і чакаў неўзабаве другога дзіця (Тамаша), але быў “абраны паслом на Варшаўскі сойм”. Адправіўшыся на кані праз Коўна ў Варшаву, Караль даведаўся пра бітву пад Прагай (прадмесце Варшавы з усходняга берага Віслы). Гэта была жудасная бойня цывільных асобаў і паўстанцаў, якую здзейснілі “чудо-богатыры” расійскага генерала Аляксандра Суворова 4 лістапада

Тамаша. Нагадаю, гэта афіцыйная версія, апублікаваная ў біяграфіі Тамаша Зана (Кракаў, 1863 год).

АЛЕ ЦІ ЁСЦЕ БЫЛО ТАК?

Па-першае, на момант пачатку паўстання 1794 года і “Бітвы пад Прагай” Караль меў поўных 27 гадоў. Ці мог быць паслом мешчанін? Вельмі няпэўна. Калі не памыляюся, толькі шляхціц мог быць паслом. Знайсці метрыку яго шлюбe не ўдалося, але вядома, што сын Вінцэнт нарадзіўся 21 сакавіка 1795 года і быў ахрышчаны 21 мая. Герой нашага апавядання Тамаш Зан нарадзіўся 21 снежня 1796 года (хрост дапоўнены 26 студзеня 1798 года), а яшчэ адзін сын Ігнат нарадзіўся 20 студзеня 1798 і быў ахрышчаны 28 студзеня 1798 года, а яшчэ адзін і іншыя дзеці — Стафан, Евеліна, Бенедыкта, Схаластыка.

Калі б Караль Зан сап-

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экскурсійнае бюро)

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.".

Выставы:

- Выстава твораў Дар'і Карпавай "Вітамін Ж(ывапіс)" — да 10 студзеня.
- Выстава "Ян Дамель. Палатно. Папера. Лічба" — да 27 студзеня.
- Выстава твораў беларускага мастака Мікалая Кузьміча "Byzantium" — да 18 студзеня.
- Виртуальная выстава "Лявон Баразна. Беларускі народны арнамент Палесся" — да 14 студзеня.
- Выстава "Фарбы як гукі: аб чым гавораць карціны глухіх дзяцей?"
- "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Виртуальная выстава "Вангогісты Гаген"

- (да 80-годдзя з дня нараджэння Віталія Чарнабрысава).
- Виртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамола", прысвечаная 100-годдзю ЛКСМБ — на сайце музея.
- Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."
- Спецпраект "Зімовыя канікулы ў Мастоцкім" — да 19 студзеня.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78

- Калядная праграма "У гасцях у казкі". Пачатак а 17-й.
- Пастаянныя экспазіцыі:
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
- Выстава "Эпоха рамантыкаў. Ваньковіч і яго час" — да 19 лютага.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
- Займальныя майстар-класы па саломалляцтву, вырабу традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.
- Праграма "На Каляды ў музей" (трансарт ад школы да музея і назад, экскурсія, майстар-клас па саломалляцтву, выступленне калядоўшчыкаў, майстар-клас па традыцыйных танцах, народныя гульні, пачастунак). Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00

- Выставачны праект "Новы год. Анталогія свята".
- Выстава адной карціны.
- Выстава Максіма Петрулі "Максімалізм".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".

Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".

Проспект Незалежнасці, 44.

Вуліца Валадарскага, 16.

■ Выстава "Трыццаць тры творы. Выстава набыткаў музейнага збору НЦСМ".

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00

- Выстава "Лінія любові. Эратызм у творчасці вялікіх майстроў XX стагоддзя".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл.: +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Экспрэс-выстава "Музей у чамадане" (выязная ўслуга) — да 31 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Сапраўднае" мастакоў міжнароднага грамадскага аб'яднання "Еўразійская мастацкая садружнасць" — да 28 лютага.
- Выставачны праект "Пасядзім з густам!" (фатэлі і крэслы XVIII — XX стст. з фондаў музея-запаведніка) + квэст-віктарына "Пасядзім, падумаем". Па папярэдніх заяўках. Да 5 красавіка.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
- Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа" (артэфакты з калекцыі

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ

Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

Музея Фіцвільяма Кэмбрыджскага ўніверсітэта, Нацыянальнага гістарычнага музея і Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж". У складзе пастаяннай экспазіцыі. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейсіка, 1. Рагуша г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.

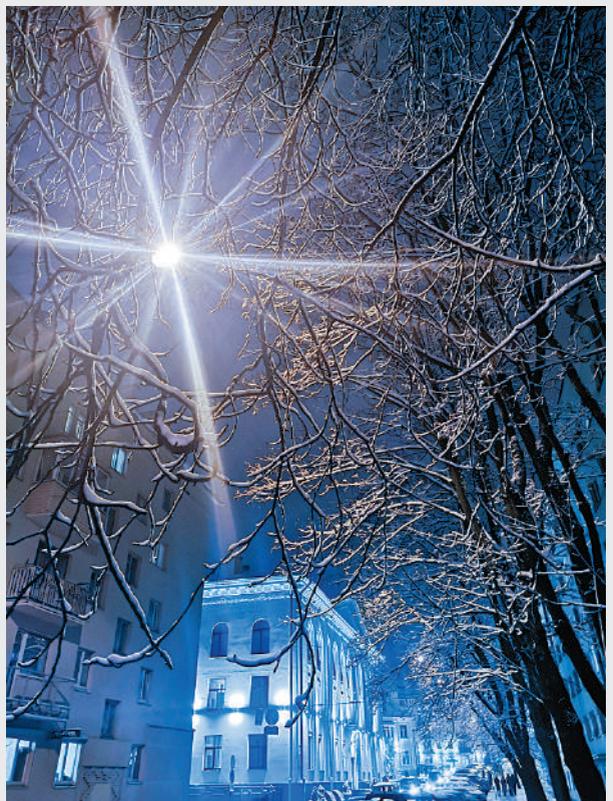
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "MIP"

г.л. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако", "Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фотопляцоўка.
- Восеньскі сезон канцэртаў Белдзяржфілармоніі.
- Квэст "Таямніца двух куфраў".

Зімовыя акорды

Фота Валерыі БАРЫСЕВІЧ і Наталлі ОВАД

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 9 — "Чароўная музыка" (опера-казка ў 2-х дзях) М.Мінкова. Дырыжор — Іван Касцяхін. Пачатак а 12-й.
- 9 — "Іаланта" (опера ў 2-х дзях) П.Чайкоўскага. Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак а 19-й.
- 10 — "Шчаўнунок, або Яшчэ адна калядная гісторыя..." (балет у 2-х дзях) П.Чайкоўскага. Дырыжор — Іван Касцяхін. Пачатак а 18-й.

- 13 — Вялікі навагодні баль. Дырыжоры — Іван Касцяхін, Алег Лясун. Пачатак а 18-й.

- 15 — "Карміна Бурана" (вакальна-харэаграфічнае прадстаўленне ў адной дзеі) К.Орфа; "Кармэн-сюіта" (балет у адной дзеі) Ж.Бізе — Р.Шчадрына. Дырыжоры — Мікалай Калядка, Алег Лясун.

- 16 — "Тоска" (опера ў 3-х дзях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

- 12 — "Профіт" (трагікамедыя з жыцця дзяржслужачых

па матывах "Даходнага месца" А. Астроўскага). Прэм'ера.

- 13 — "Вар'ятка" (трагіфарс у 2-х дзях) Н.Птушкінай.
- 14 — "Мудрамер" (сатырычная камедыя) М.Матукоўскага.
- 15, 16 — "Сірожа" (жыццё ў дзвюх эпохах) Ю.Чарняўскай. 16 студзеня пачатак а 18-й.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 9,10 — "Чароўная сняжынка" (навагодні спектакль і забаўляльная праграма для дзяцей ад 3-х гадоў). Пачатак аб 11-й, а 14-й і ў 17.30.